

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 27
36/2012
15. september 2012

Ludovít Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

Dušan Čaplovič
o problémoch športu
Strana 4.

Zúfalé kroky
reformátorov KDH
Strana 5.

Priekopníčka
nefrologie
Strana 6.

Rebel Vladimír
Mináč
Strana 10.

Krvavý zraz
vlastencov
Strana 11.

SLOVO O SLOVENSKU

„Ocko, pújdeme už domov,“ alebo: „Mamička, už nechci nič na obed...“ Táto česko-slovenská vetná skomolenina je citát z vyjadrení môjho päťročného syna Tomáša. Takto sa s nami rozpráva odvtedy, čo začal sledovať kreslené a hrané rozprávky na domácich i satelitných televíziách.

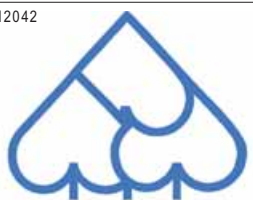
Napriek tomu, že pozná slová slovenskej hymny naspamäť, že ho od odmalička vychovávali k úcte k predkom a láske k národu, že vie, kto bol Ludovít Štúr, a na futbal si prehodí cez krk šál so slovenským štátnym znakom – takto nás šokoval nepodarenými bohemizmami. Dôvodom je, že drvivú väčšinu rozprávok na dostupných televíznych kanáloch, ktoré sledujú takmer všetky slovenské deti, vysielajú v češtine. Niet sa čomu čudovať, veď majiteľmi sú väčšinou české spoločnosti. Ale prečo sa slovenská rozprávka stratila s našich televízií?

Verejnoprávna RTVS už na vysielanie rozprávok rezignovala. Súkromné televízie preberajú mnoho animovaných rozprávok z ekonomických dôvodov aj s českým dabingom. Tomáš má päť rokov a rozprávky – aj v televízii – sú súčasťou rozvoja jeho osobnostných čŕt. Nevynímajúc vzťah k vlastenectvu a slovenskému národu ako takému. Aj keď postoj slovenských televízií je najskôr podozrením z porušovania jazykového zákona o pomere vysielania programov v slovenčine pre diváka do 12 rokov, problém je, čo vyrastie z našich detí, ktorým sa „vd'aka“ rozprávkam deformuje rodná reč. Za socializmu i tesne po ňom nebol problém, aby slovenská televízia vyrábala a vysielala pôvodné detské programy a dabovala cudzie rozprávky. Každú nedeľu sme ako prílepení sedeli pri televíznej obrazovke a sledovali detský program Od Kuka do Kuka. Dnes v nedeľu slovenské rozprávky z obrazoviek zmizli. RTVS ponúka slabučký odvar detskej relácie s minimom animovaných diel a niektoré súkromné televízie radšej hrané filmy zďaleka nie „pre najmenších“.

Slovensko nemá vlastnú televíziu zameranú výsostne na detského diváka. Projekt slovenskej detskej televízie s programami čisto v slovenskom jazyku je riešením. Finančne nenáročná televízia a výchova k vlastenectvu tých najmenších, ktorú nezabezpečí žiaden vlastenecký ani iný zákon. Stačí len spolupráca štátu, Matice slovenskej a verejnoprávnej RTVS.

Maroš SMOLEC
šéfredaktor

R - 2012042

NEOGRAFIA
MARTIN
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823

Dvere do slovenského parlamentu nebudú otvárať a zatvárať stranické kalkulácie

Prvý september zostane vždy sviatkom tohto štátu

BRATISLAVA (Eva ZELENAYOVÁ) – Oslavy 20. výročia prijatia Ústavy SR sa začali slávnostným zasadnutím parlamentu v priestoroch historickej budovy SNR posledný augustový deň. Aj nebo dávalo najavo nespokojnosť s úmyslom vlády zrušiť Deň Ústavy ako štátny sviatok a počas večerného slávnostného galakonzertu v zrekonštruovaných priestoroch Bratislavského hradu kvapkami dažďa bičovalo pozvaných hostí.

Počas koncertu sa prostredníctvom priameho televízneho prenosu prihovarili občanom SR prezident republiky Ivan Gašparovič, predseda parlamentu Pavol Paška aj predseda vlády Robert Fico. Oslavy pokračovali nasledujúci deň bohatým programom. Pripomeňme si, že o návrhu ústavy začal slovenský zákonodarný zbor rokovať v auguste 1992. Ústavu SR prijala SNR 1. septembra na piatej schôdzi. Zo 134 prítomných poslancov za ústavu hlasovalo 114, proti boli 16 a štyria sa zdržali. Ústavu slávnostne podpísali na Bratislavskom hrade 3. septembra vtedajší predseda SNR Ivan Gašparovič a predseda vlády Vladimír Mečiar. Slovensko týmto aktom

ešte pred zánikom spoločného štátu Čechov a Slovákov získalo základný zákon na vytvorenie suverénneho právneho štátu. Prijatiu ústavy predchádzalo schválenie Deklarácie o zvrchovanosti SR 17. júla 1992 slovenským parlamentom. Po voľbách v roku 2010 zrušil vtedajší predseda NR SR Richard Sulík Deň otvorených dverí v NR SR 1. septembra a naopak dvere do parlamentu otvoril 17. novembra. Nebol to šťastný ani premyslený krok, lebo 17. november nemá nič spoločné s parlamentom. Vláda Roberta Fica vrátila deň otvorených dverí do parlamentu znovu na deň prijatia Ústavy SR.

(Viac na 2. strane)

Na Ústavu SR prisahajú vládni ministri i poslanci v parlamente.

Súsošie svätých Cyrila, Metoda a Gorazda predsa len ozdobí hlavné mesto

Bratislava sa sôch vierozevstcov zrejme dočká

BRATISLAVA (Maroš M. BANČEJ) – Peripetie spojené s realizáciou súsošia svätých Cyrila, Metoda a Gorazda pozorne sledujeme v Slovenských národných novinách už od momentu, keď bol známy víťaz verejnej súťaže na tento pamätník. Po začiatkovej eufórii a následných výhradách zo strany zastupiteľstva mestskej časti Bratislava-Staré mesto sa predsa len zdá, že Bratislavčania sa dôstojného pamätníka našim vierozevstcom dočkajú.

Znázornenie ako by sa socha vynímala na Hurbanovom námestí.

Z iniciatívy Matice slovenskej, Rady konferencie biskupov Slovenska pre vedu, vzdelanie a kultúru a Spoločnosti svätého Gorazda bola vypísaná súťaž na súsošie svätých Cyrila, Metoda a Gorazda. Podľa rozhodnutia odbornej poroty víťazne z nej vyšiel akademický sochár Anton Gábrik z Modry. Nasledovalo rozpačité vyjadrenie Komisie pre kultúru miestneho zastupiteľstva Staré mesto, ktorá na svojom zasadnutí neodporučila umiestnenie súsošia na Hurbanovom námestí v Bratislave. Zdá sa však, že diplomacia a trpezlivé presvedčanie vedenia Matice slovenskej priniesli svoje ovocie. Najväčšie pozitívum je v tom, že spomínané Hurbano-

vo námestie, hneď vedľa impozantného Kostola Najsvätejšej Trojice, už spochybňované od poslancov Starého mesta nie je. Pre realizáciu tohto ambiciózneho projektu ide o kľúčový faktor. Už v samotnom zadaní pri vypísaní súťaže sa totiž počítalo s týmto priestorom s tým, že v centre hlavného mesta vznikne skutočne ojedinelé dielo, na ktorom s úľubou spočinie oko nielen turistov, ale aj domácich obyvateľov Bratislavy. Matičiari, ale aj všetci slovenskí vlastenci teda veria, že oslavy 1 150. výročia príchodu našich vierozevstcov a zároveň patrónov Európy, kam sa hrdo hlásime, budú prebiehať pred novým pamätníkom.

(Viac na 2. strane)

3 OTÁZKY PRE: Františka HORNIKA, tvorcu a rytca slovenských poštových známok

• **Dá sa povedať, že ste jediný profesionálny známkar na Slovensku... A ešte čosi. Určite aj náš najoceňovanejší na domácich i zahraničných fórach, viackrát ocenený za najkrajšiu známku na svete, s dvomi klubmi fanúšikov v Čechách a na Slovensku aj s vlastným múzeom v rodnej Žikave blízko Topoľčanok...**

Príležitostné pečiatky, FDC a známky – to je vlastne môj život. Tisícky hodín s rydlami, oceľovými platničkami, lupou, pantografom, mikroskopom... Ktosi zrátal, že za dvadsať rokov som vyryl vyše 350 pečiatok. Ďalšie stovky som navrhol, spracoval a realizoval. Vytvoril som takmer stovadsať rytných poštových známok, stovky návrhov a bezmála

deväťdesiat rytných ilustračných motívov na obálky prvého dňa (FDC). Ako člen Slovenskej výtvarnej únie a Umeleckej besedy slovenskej sa prezentujem aj voľnou tvorbou.

• **Celú genézu slovenskej známkovej tvorby od roku 1993, s ktorou ste nerozlučne spojený aj ako člen známkovej a realizačnej komisie, garant poštových pečiatok a odborný pracovník poradných orgánov ministra – približuje reprezentatívna monografia, ktorá vyšla v skvelej typografickej úprave Vladislava Roztoku v Slovarte s názvom HORNIKA aj s ambíciou byť Najkrajšou knihou roka...**

Pôvodne to mal byť podľa názvu vašej reportáže Zúbkovaný svet, ale

anglický preklad sa autorke Antónii Paulíniovej aj editorovi nepozdával; vlastne, nevedeli nájsť významovo zodpovedajúci ekvivalent. O mne aj o známkach je v nej v naozaj všetko. Aj o tých, čo získali Slovak Gold, Zlatú palmu SIVB aj Grand Prix WIPA vo Viedni (2003, 2007) – Medňanského obraz Potok za humanami a Bratislavský hrad. Metercia z Rožňavy – najkrajšia slovenská známka za rok 2011 je dokonca na jej obálke.

• **A bude aj najkrajšou známku sveta?**

Dúfajme, ak ju Slovenská pošta, a. s., do súťaže prihlási...

Zhovárал sa Emil SEMANCO
Foto: autor

Dvere do slovenského parlamentu nebudú otvárať a zatvárať stranické kalkulácie

Prvý september zostane vždy sviatkom tohto štátu

(Dokončenie z 1. strany) – Prezident Ivan Gašparovič na slávnostnej schôdzi parlamentu pripomenul, že ústavu sme si nezmysleli, dozreli sme na ňu ako kultúrnu entitu. A zdôraznil, že jej schválením sa slovenský národ vymedzil ako subjekt medzinárodného práva.

■ REČNÍCKE VÝZVY

Prvých návštevníkov parlamentu privítal jeho predseda Pavol Paška. Mnohí si vyskúšali rečnícky pult iba z recesie, ale našli sa aj takí, ktorí využili príležitosť na mobilizáciu občanov. Napríklad zástupcovia Občianskeho strediska pre rozvoj demokracie a ľudských práv vyzývali prítomných na aktivizáciu za veci verejné v súlade s odporúčaním Výboru ministrov Rady Európy členským štátom o výchove k demokratickému občianstvu. Diskusné fórum nazvali Koloseum. Za najdôležitejšie považujú vytvorenie televíznej relácie pre občanov, v ktorej by mohli diskutovať o veciach verejných.

„Trebá diskutovať, či vypuklé spoločenské problémy, akými sú napríklad bezdomovstvo a chudoba, si zapríčinili občania sami alebo ide o chybu v spoločenskom systéme,“ uvádzajú vo svojej výzve k poslancom NR SR. Aktivisti sa tiež dožadujú občianskych kandidátov na prezidenta SR.

■ PAPIEROVÍ POSLANCI

V rokovacej sále parlamentu sa popoludní zdržiavali len traja poslanci. Poslanecký klub SaS vyriešil svoju prítomnosť papierovými figurínami. Prítomní Peter Osuský a Juraj Droba si preto vypočuli mnoho nespokojných občanov.

„Aby som mal z čoho zaplatiť školné svojim dvom deťom, musel som ísť do zahraničia na montáže,“ sťažoval sa muž z Levíc. Ďalší mu kontroval: „Vy máte aspoň prácu, môžete byť rád.“ Staršia pani zasa spomenula skúsenosť z protestných akcií Gorila. „Vôbec ma tam nepustili,“ sťažovala sa. Z reakcií poslancov na výčitky o ko-

rupcii a rozkrádání národného majetku bolo zjavné, že ich považujú za osobnú vec. „Ja nekradnem,“ však nemôže byť odpoveď poslanca. Občania právom očakávajú od svojich zástupcov v zákonodarnom zbore, že budú hľadať spôsoby na riešenie ich problémov a nie dôvody, prečo sa to nedá.

Sprístupnené priestory obnoveného Bratislavského hradu si prišli pozrieť občania z celého Slovenska. Jedinečný pohľad z hradnej veže si nenechali ujsť ani menej zdatnejší. Po strmých schodoch sa šplhali starí i mladí. Expozícia dokumentujúcu hradnú obnovu alebo momenty z novodobej histórie spojené s hradom mohli návštevníci zažiť v Rytierskej sále. Nádherné kytice kvetov zostali v reprezentačných priestoroch hradu po slávnostnej recepcii k štátnemu sviatku. Naozaj bol posledným?

Spštením sviatku Dňa ústavy bol prvý ročník bratislavskej Hradnej časovky, na ktorej sa predstavil úspešný slovenský cyklista Peter Sagan. Vyjadril nádej, že toto podujatie

pritiahne k cyklistike viac mladých ľudí a od vedenia parlamentu očakáva väčšiu podporu športu prijatím nového zákona. Už tradične 1. septembra organizuje stretnutie pod Devínskym hradom Viliam Hornáček, predseda štátnych konferencií slovenskej intelli-

gencie Slovakia plus. Napriek nepriaznivému počasiu si prišla uctiť štátny sviatok prijatia Ústavy SR vyše stovka ľudí, aby si pripomenuli cestu Slovákov k samostatnému suverénemu štátu.

Foto: archív SNN

Oslavy Dňa Ústavy SR na ministerstve obrany.

Súsošie svätých Cyrila, Metoda a Gorazda predsa len ozdobi hlavné mesto Bratislava sa sôch vierozvestcov zrejme dočká

(Dokončenie z 1. strany) – Keď príde zahraničný návštevník do ktorejkoľvek európskej metropoly, zvyčajne mu domáci hostitelia ukážu aj pamätníky významných predstaviteľov svojej histórie, kultúry a umenia. V Bratislave im môžeme ponúknuť M. R. Štefánika, Hviezdoslava či Svätopluka, aj keď posledne menovaná jazdecká socha bola zbytočne zámienkou na politikárčenie a žabomyšie vojny „svetobčanov“ z radov našej politickej reprezentácie. Vierozvestcovia a patróni Európy sv. Cyril a Metod spolu s prvým biskupom zo slovenskej krvi sv. Gorazdom v tomto kontexte do Bratislavy určite patria.

■ VYZNANIE AUTORA

Akademický sochár Anton Gábrik sa zo svojho vzťahu k týmto

klúčovým postavám našich dejín vyznal nasledovne: „Dostal nám znejú v ušiach významné slová Františka Palackého: Mladý štát veľkomoravský, dielo meča, zahynul hneď v pohromách nasledu-

Vítazný model sochy od A. Gábrika.

júceho veku, no dielo ducha, vykonané apoštolskou horlivosťou odoláva tisícročiam. Slovenská republika, prirodzený a právny domov Slovákov, dielo vôle a rozumu je podložené samostatnou slovenskou cirkevnou provinciou, dielom túžby a srdca od zániku cirkevnej provincie Metodovej, provincie panónsko-moravskej. Co stojí na takýchto základoch, má trvalú platnosť. Slováci sú potomkami Slovanov veľkomoravských, ktorí si už vtedy ako Slováci začali vytvárať vlastnú identitu. Potvrdzujú to všetky postavy Veľkomoravskej ríše – od Pribinu, cez Rastislava, Svätopluka až po Gorazda. V tomto historickom procese zohrali Cyril a Metod kľúčovú úlohu. Preto už od veľkomoravských čias sme vyzývaní postaviť slovenské meno v medzinárodnom svete na

vlastný základ. Bronzové súsošie sv. Cyrila, Metoda a Gorazda má byť výtvarným vyjadrením týchto skutočností. Jeho objemy, výška a šírka vychádzajú z dispozície priestoru na Hurbanovom námestí v Bratislave.

■ KRITIKA OCENUJE

Je len symptomatické, že hneď ako sa začali pochybnosti okolo umiestnenia súsošia na Hurbanovom námestí, ozvali sa laické hlasy spochybňujúce jeho umeleckú hodnotu, aj keď odborná verejnosť mala diametrálne odlišný názor. Za všetkých odborníkov, ktorí sa k projektu vyjadrili, prinášame fundované vyjadrenie PhDr. Ľudovíta Petránkeho: „Návrh súsošia s názvom Rotunda od akad. soch. Antona Gábrika v nadživotnej veľkosti spĺňa náročné kritériá na výraz a pôsobenie sochy vo ve-

rejmom priestranstve. Autor v nej veľmi citlivo a zároveň umelecky sugestívne akcentoval kompozičné súvislosti, sochársky výraz i mierku súsošia, ktoré by malo byť osadené pred Kostolom Najsvätejšej Trojice na Hurbanovom námestí v Bratislave. V diele sa prejavili všetky skúsenosti autora s monumentálnymi sochárskymi realizáciami a zároveň sa uplatnili aj nové výtvarné pohľady a sochárske postupy, ktoré posúvajú Gábrikov autorský rukopis k ďalším vývinovým úrovňam.“

Ostáva teda veriť, že novej dominante Bratislavy, súsošiu svätých Cyrila, Metoda a Gorazda, už nič nestojí v ceste a všetci vlastníci sa môžu tešiť na jeho slávnostné odhalenie v roku 1 150. výročia príchodu našich vierozvestcov na Slovensko.

Foto: autor, archív MS

VŠIMLI SME SI

Interhelpe na rakúskom kúpalisku

Keď mal Alexander Dubček štyri roky, vystáhol sa spolu s rodičmi do strednej Ázie v rámci projektu Interhelpe. Toto družstvo Slovákov a Čechov založené v roku 1923 v Žiline malo pomôcť vybudovať priemysel v oblastiach, kde dovtedy Kirgizi len kočovali. Bezmála tisícsto romantických československých socialistov odišlo v rokoch 1925 až 1932 v štyroch transportoch pomáhať „súduhom“ do veľkej krajiny sovietsk. Práve na túto dávnu epizódu dejín sme minule spomínali v Rakúsku – na kúpalisku v Hainburgu.

Nedáľko nás pri lavičke, kde sme trávili voľný čas pri vode, kde sme zložila skupinka Ázijcov s typickými rysmi a so zošikmenými očami. Hovorili rusky, a tak sme oprášili základy tohto jazyka. Na prekvapenie odpovedali plynuťou slovenčinou. Našu materčinu dobre ovládal aj jediný muž so slovanskými črtami, ktorý predtým krkotal plynuťou rusky. Na moju poznámku, či ako Slováci vie aj v mladom veku dobre rusky, keď tento jazyk sa už u nás tak bežne nevyučuje, zasmial sa a vysvetlil mi: „Som Kirgiz, moja rodná reč je ruština. Slovenčinu som sa naučil ako cudzí jazyk.“ Alexander Nesterovský – tak sa mi mladík predstavil – pochádza z hlavného mesta Kirgizska z Biškeku. Jeho slovenská babička šla s rodičmi budovať priemysel do rodiajacej sa socialistickej spoločnosti tiež vo veku štyroch rokov, ako aj Alexander Dub-

ček. Ale nevrátila sa ako tento budúci slovenský politik, ktorý sa zo Sovietskeho zväzu vrátil domov ako sedemnáročný v roku 1938. Alexander Nesterovský nepočul starú mamu nikdy rozprávať po slovensky. Vydala sa za Poliaka a ich syn, Alexandrov otec, sa zasa oženil s Ruskou...

Iný mladý Kirgiz z partie, ktorý s Alexandrom Nesterovským tiež žije na Slovensku aj s manželkou a malou dcérkou, mi celú históriu dopovedal: Slováci a Česi postavili v Kirgizsku prvú tepelnú elektrárňu, továrňu na topánky a nábytok, aj iné prevádzky, boli najlepším družstvom v ZSSR, ale stalinský režim ich nakoniec označil za nepriateľov a začalo sa ich prenasledovanie. Väčšina Slovákov i Čechov sa vrátila do vlasti. Mnohí pôvodní Kirgizi ušli do Číny, kde dnes žijú najmä spolu s Urgujmi. Ďalšia časť Kirgizov žije v sedemnásmiliónovom Kazachstane a Kirgizsko má teraz len päť miliónov obyvateľov.

Podľa slov Sašu Nesterovského v samotnom Kirgizsku žije už len asi pol stovky ľudí, ktorí sa hlásia k slovenskej národnosti. On sám využil možnosť získať štátut zahraničného Slováka. Za rok pobytu u nás sa naučil perfektné po slovensky, potom začal študovať na Ekonomickej univerzite v Bratislave, ktorú úspešne absolvoval. V pôvodnej vlasti svojej starej mamy žije siedmy rok. Už má aj slovenské občianstvo. Zo súrodencov bol navštíviť slovenskú pravlasť iba jediný brat. Ten však momentálne žije v Petrohrade. Saša je odborník v IT technológiách, základy vzdelania má ešte z domova. Na Slovensku žije z rodiny len on sám. U rodičov v Kirgizsku nebol už vyše troch rokov...

Stanislav HÁBER

Učiteľom treba dať aj práva, nielen žiadať od nich povinnosti

Za záškoláctvo odoberú rodičom prídavky

Sexuálne obťažovanie spolužiakov, absencia základných hygienických návykov, šikanovanie učiteľov, záškoláctvo... Aj to je jedna z podôb nášho školstva vytváraná maloletými príslušníkmi rómskej menšiny. Ich zákonní zástupcovia doteraz proti tomu nič robiť nemuseli. Takým časom je však koniec.

Zdá sa, že ešte nedávne trendy poskytovať čo najviac výhod tým, ktorým sa máli navštevovať základnú školu „iba“ za podmienok, aké dodržiavali disciplinovaní žiaci, zlyhali naplno. Obedy zadarmo, odmeny za dochádzku, dotácie na pomôcky a iné výhody, o ktorých sa deťom zo socializovaných rodín, hoci aj s nezamestnanými rodičmi, ani nesnívalo. To nezabralo. Minister Dušan Čaplovič navrhuje cestu sankcií.

■ ZMENA V PRÍSTUPE

„Budeme konať veľmi tvrdo a nekompromisne. Odoberieme rodné prídavky, ak deti nebudú chodiť do školy. Pretože to je povinnosť. Ak sa rodič nestará o svoje dieťa a nemá záujem, tak samozrejme ani štát nemá právo mať záujem o také dieťa, musíme

ale pomáhať,“ vyhlásil minister školstva. Podľa v súčasnosti platných zákonov „ak si dieťa neplní povinnú školskú dochádzku, nie je možné prídavok na dieťa rodičom odňať, je však možné vyplá-

ČO INÍ NEPIŠU

cať tento naďalej prostredníctvom inštitútu osobitného prijímateľa, ktorým sú väčšinou obce, ale môže to byť aj poverená v zmysle zákona fyzická alebo právnická osoba“. Ministerstvo teda bude musieť urýchlene prísť s novelou. V nej sa počíta aj so zavedením povinnej predškolskej dochádzky pre päťročné deti, aby deti v piatom roku života boli vychované, aby boli socializované, aby prišli do prvej triedy pripravené a aby nevznikli obrovské anomálie.

Spoločenský status učiteľov

sa musí zvyšovať, pričom pedagógovia nemôžu mať len povinnosti a rodičia a deti len práva a žiadnu zodpovednosť. Tvrdí to aj predseda vlády Robert Fico. Domnieva sa, že to, čo sa deje v školstve v súvislosti s prístupom žiakov k učiteľom, nie je iba interná záležitosť škôl, ale odraz celej spoločnosti.

■ ŠTÁTUT PEDAGÓGOM

„Od roku 1989 vychovávame ľudí k tomu, že žiadna autorita neexistuje. Všimnite si, kto je v médiách často ponúkaný ako autorita – rôzni hochštapleri a prostitútky, ale múdri ľudia predstavovaní nie sú. ... Nechceme potom, aby deti, ktoré sledujú, vidia a počujú, aby svojho učiteľa automaticky vnímali ako autoritu,“ zdôraznil Robert Fico. Avizovaná zmena odoberať za záškoláctvo detí ich rodičom rodné prídavky však vyvoláva obavy medzi samotnými učiteľmi. Boja sa, že budú fyzicky napádaní rodičmi, ak budú úradne vykazovať záškoláctvo ich detí. Tento problém môže vyriešiť iba štatút učiteľa ako verejného činiteľa.

Ivan BROŽÍK – Foto: cas.sk

Ako premieňať demokraciu na doláre

Peter JANOŠÍK

Bývalá ministerka zahraničných vecí USA, ktorá v administratíve prezidenta Billa Clintona a jeho zahraničnej diplomacie hrala kľúčovú úlohu v súvislosti s uznaním Kosova ako zvrchovaného štátu v roku 2008, sa opäť objavila na stránkach tlače. Tentoraz nejde o širitelku demokracie na Balkáne, ale o obchodníčku. Miesto aktivity: južná srbská provincia. Spoločnosť Albright Capital Management hodlá kúpiť kosovskú poštu a Telecom. Jeho privatizácia bola už takmer dokončená, lenže náhle odstúpil chorvátsky Telekom, väčšinovo vlastnený nemeckou spoločnosťou Deutsche Telekom. Nemeckí investori odstúpili údajne preto, že bývalých šéfov firmy v Koso-

ve trestne stíhajú za korupciu. Vedenie Kosova prijalo žiadosť Albrightovej spoločnosti s nadšením a zaradilo ju medzi osem záujemcov o privatizáciu PTK, najziskovejšiu kosovskú spoločnosť s približne miliónom užívateľov mobilnej a so 100 000 užívateľmi pevnej telefónnej siete. Spoločnosť poskytuje tiež služby internetu. Po skončení vojny o Kosovo získala Albrightovej firma Albright Group podiel v hlavnom kosovskom mobilnom operátovi Ipkco, ktorý neskôr predala slovinskému Telekomu. Zarobila na tom 20 miliónov eur. Zapáčilo sa jej to a má nové chůtky. Rovnako ďalší z bojovníkov za kosovskú „slobodu“, penzionovaný americký generál

Wesley Clark, ktorý velil silám NATO počas bombardovania Juhoslávie v roku 1999, požiadala úradu v Prištine o licenciu na výskum zásob uhlia v Kosove, z ktorého by chcel vyrábať syntetickú ropu. Kosovo je piate vo svetovom rebríčku nálezísk lig-

KOMENTÁR

nitú, ale výrobe paliva z neho sa vo svete venujú iba Číňania.

Kosovské politické a obchodné kruhy si týchto záujemcov o podnikanie v regióne nevedia vynachváliť, všemožne ich podporujú ako podnet na nové zahraničné investície. Nie sú to iba dvaja spomínaní prominenti. Na scénu sa dosta-

la celá smotánka „riešiteľov“ kosovskej krízy, teraz v úplne novej úlohe. Popri Albrightovej a Wesley Clarkovi o podnikanie majú záujem Bernard Kouchner, Sir Mike Jackson, Jock Covey, Steven Schook, Alexander Borg Olivier a William Walker – všetko predstavitelia veľkých spoločností, ktoré sa usilujú – a veľmi úspešne – o zabratie kosovskej infraštruktúry a zdrojov nerastného bohatstva. S Kosovom ich spája misia OSN – UNMIK. Francúz B. Kouchner bol v rokoch 1999 až 2001 jej vedúcim. UNMIK slúžila ako prostriedok civilnej správy vojnou zničenej provincie. Jej úlohou bolo podporovať vznik rozsiahlej autonómie a samosprávy v regióne a umožniť priebeh politických procesov, ktoré v budúcnosti mali definovať politický status Kosova. To sa napokon uskutočnilo prijatím Kosova do OSN v roku 2008. Prírodné, proti vôli Srbska. Sir Michael Jackson patrí k najvýznamnejším britským generálom – bojoval o Falklandy proti Argentíne.

Rozvoj telekomunikácií, výstavba diaľnic, tepelné elektrárne a náleziská nerastov tak „vrátili“ na Kosovo celú plejádu bývalých medzinárodných predstaviteľov, ktorí svoj vplyv v Prištine chcú zužitkovať vo veľkých spoločnostiach. Deje sa tak presne podľa pravidiel, ktoré definovala Madelaine Albrightová ako šéfka americkej diplomacie. Podľa nej prvé pravidlo pre zásahy do občianskych vojen znie: Nezasahovať. Druhé je: Keď už zasahujete, vyhýbajte sa prijímaniu záväzkov. A tretie: Ak porušíte prvé a druhé pravidlo, postarajte sa o to, aby ste boli na strane víťaza. Cieľom zahraničnej politiky je presvedčiť druhých, aby robili, čo chceme, alebo ešte lepšie, aby chceli, čo chceme my. To sa Albrightovej a spol. v Kosove podarilo na celej čiare. Na internete jej dali meno „balkánska mäsiarka“ a o jej politike napísali: Najprv ukradla Srbom územie a potom sa na tom napakovala. Boj za demokraciu bol vlastne bojom o tvrdý biznis.

Danielovo novostavbárske odhodlanie

Ivan BROŽÍK

Bývalý prorok z KDH zvestoval, že Slovensko treba „postaviť odznova“. Daniel Lipšic totiž s nevôľou vníma skutočnosť, „že v našej krajine sa dá za peniaze kúpiť všetko, dokonca aj pravda. Že v našej krajine sa do tváre spravodlivosti vysmieávajú arogantní mafiáni, oligarchovia a rôzne ‚gorily‘, kým slušní občania sa márne domáhajú práva a spravodlivosti“. Zrazu sa mu otvorili oči a následne zistil, že občania Slovenska majú pocit, že so slušnosťou u nás ďaleko nezajúdu, že vyhrávajú tí, ktorí podvádajú, kradnú, klamú a nie slušní ľudia, ktorí dodržiavajú zákony a snažia sa slušne vychovávať svoje

deti. Že ľudia sú sklamaní, ale nie sú rezignovaní. Majú obavy z budúcnosti, ale nemajú strach. Sú znechutení, ale chcú hľadať nádej...

Hosana, Daniel – zachranca a spasiteľ! Ak je to z Lipšicovej strany dôkladne prekalkulovaný populizmus, potom je proti nemu Matovič a jeho neobyčajne obyčajné spoločenstvo iba skupinkou avanturistických babrákov a klaunov. Ak však takéto poznanie vychádza z jeho politických analýz, potom sa treba pýtať, prečo až teraz? Veď JUDr. Daniel Lipšic vstúpil do politiky ako predseda pravicovej mládežníckej organizácie Občiansko-demokratická

mládež už v roku 1991! Pred vyše dvadsiatimi rokmi! Tu kdesi by mal občan, frustrovaný dlhodobou všetkým tým nezdravým, čo teraz objavil Lipšic ako nový predseda nového politického subjektu, rýchlo spozornieť. Kde bol a

POZNÁMKA

prečo to nevidel tých viac ako dvadsať rokov? Akým dielom sa na základe svojej doterajšej činnosti v straníckej i výkonnej politike podieľal na tom, že spoločnosť a, samozrejme, politika samotná, je na Slovensku v takom stave, v akom je? Alebo – čo všetko neurobil v aktívnej politike

pre to, aby taká nebola? Čo to zrazu znamená, že Slovenskú republiku treba postaviť odznova? Áno, potrebujeme novú politiku, novú morálku, novú ekonomiku a nové verejné služby. Ale – so starými politikmi? Daniel Lipšic iste prepáči, starými je myslené – služobne starými.

Na druhej strane je sympatické, ak tento politik vyzýva, aby sa ľuďom odovzdala väčšia moc. Ibaže je to tak trochu idealistické, v duchu francúzskeho revolucionárstva a jeho hesla – bratstvo, sloboda, rovnosť. Zásadný je však problém – ako má volič veriť zakladateľovi nového politického subjektu a jeho akokoľvek krásnym tézám, keď sám Daniel Lipšic ešte siedmeho februára tohto roku pre médiá povedal: „... z KDH neodchádzam ani novú stranu nezakladám. Ani po voľbách!“? Bola to lož účelová, úmyselná alebo „iba“ milosrdná?

GLOSA'R
ANDREJA MISANEKA

M
NOČNÁ
RA

LIPŠICOV SEN A TRPKÝ KRÍŽ

SPOZA OPONY

Slovenská verejnosť sa vyvíja rozmachom. Na každom rohu je už odborník na ruské feministické kapely, na ruskú pravoslávnu cirkev. Vyrobili sa znalci na to, čo požadovať od ruského súdnicstva. Toto nutkanie sa objavuje – až na jednu či dve výnimky – aj u ľudí, ktorí predtým o pravoslávie a rockovú hudbu či feministky ani nezakopli.

Je to pozoruhodné, ak uvážime, že v hlavnom meste Slovenskej republiky, nehovoriac už o Komárne, sa vedie – povedzme to priamo – bitka, vojna o postavenie a umiestnenie sôch patrónov Európy sv. Cyrila a Metoda. Pri toľkých rečiach o Rusku sa takmer nikdy nehovorí, že súsošie týchto dvoch svätcov dominuje na moskovskom námestí v strede tejto metropoly. Je oproti budove na Starej ploščadi, v ktorej sídlil aparát ústredného výboru všemocnej komunistickej strany aj u nás roky všemocného Sovietskeho zväzu. Je to symbol – cyrilo-metodská tradícia sa pozdvihla.

V Rusku sa pozdvihla z prachu masových hrobov. Nikde neboli tak masovo, v tisícoch vyraďovaní kňazi a rúcané kostoly. Súsošie sa týči v Moskve s nápismi v cyrilike, lebo pravoslávna cirkev sa považuje za priamočiareho dediča cyrilo-metodskej tradície. Hlásia sa k nej ako priamy dedič...

Prečo trocha Ruska a pravoslávia nezaškodí

Dušan D. KERNÝ

Tradíciu hmatateľne vidno aj na Chráme Krista Spasiteľa, znovu postavenom na brehu rieky Moskvy neďaleko Kremľa. Návšteva chrámu, ktorý je vlastne pamätníkom vojny s Napoleonom v roku 1812, patrí do protokolu návštev zo zahraničia, medzi iným aj zo Slovenska. Aký rozdiel je byť v tomto chráme! Najmä ak porovnáme s voľakedajšou povinnosťou návštevy Leninov-

ho mauzólea. Pravda, to bolo v čase, keď Chrám Krista Spasiteľa v Moskve nestál. V roku 1931 ho v ateistickom ťažení proti náboženskému tmárstvu na pokyn Josifa Vissarionoviča Stalina zbúrali a obnovili ho až nedávno – už za čias Ruskej federácie.

Obnova tohto najväčšieho pravoslávneho chrámu na sve-

povedané, siaha na kresťanské hranice s islamom.

Aj v desaťročiach, keď chrámu nebolo, bol prítomný nielen v našej, ale aj vo svetovej literárnej i hudobnej kultúre. Keď v niekdajšom Československu vydal Supraphon nahrávku Čajkovského Slávnostnej predohry 1812, neznela z nej len hud-

ľudové melódie, dokonca hrdej carskej hymny. Overtúra 1812 je skladba, v ktorej pri uvedení hrmeli salvy nalezajstných diel, zneli zvony ruských kostolov. Salvy diel, symbol draho zaplateného víťazstva 1812 – alebo ich muzikálne napodobeniny – sú dodnes neodmysliteľnou súčasťou skladby.

V rokoch, keď chrám nejestvoval, jestvovala Čajkovského vlastenecká skladba. A s ňou vedomie, že bola zložená pre onen chrám. Pre Rusov, či už jednoduchých veriacich alebo hudobnú verejnosť, bola stelesnením chrámu – a súčasťou neverejného príbehu, ktorý sa môže odohrať azda len v ruských dejinách. Preto trochu Ruska a trochu pravoslávia nie je azda na škodu pri rozširovaní historického a kultúrneho rozhľadu.

Napokon Slovák Gabčík po atentáte na Heydricha v máji 1942 našiel v Nemcami okupovanej Prahe útočište v pravoslávnom kostole. Kňazov fašisti nemilosrdne odstrelili. Prvý zastrelený pravoslávny kňaz mal meno Gorazd...

Chuť slobody

Tesne pred novembrom 1989 som bol na reportáži v podniku zahraničného obchodu Sovietskeho zväzu. Tamojší súdruh riaditeľ z Moskvy mi dôkladne povysvetľoval, čo všetko a v akých objemoch zo Slovenska vyvážajú. Tak som si to zosumarizoval a dal som mu otázku, čo za to dostávame späť? Spomínaný ruský súdruh sa úprimne rozosmial a zvolal: „Och, kakoj ty maladaj naivnoj čelovjek!“ Mne až tak do smiechu nebolo.

Aj som sa nasrdil, čo je mu smiešne? Veď priateľmi budme, ale dlhy si plaťme. To varišček direktor pokračoval tvrdením, že vraj Poliakov zdieľajú viac ako nás. To bola pre mňa však slabá útecha, hoci Slovák sa väčšinou raduje, ak jemu zdochla koza, než nech susedovi zdochnú aspoň dve.

Podľa nedávnych štatistických zistení zo Slovenska pre vyše sedemnásttisíc zahraničných vlastníkov firiem odchádza ročne na dividendách okolo 130 miliárd eur ročne. Inými slovami povedané, napriek kríze vytvoríme takmer jeden štátny rozpočet navyše, ktorý si odtiaľto odvezú súkromní vlastníci ako vlastný zisk. Iste, socializmus sme nechceli, lebo sme túžili žiť v slobode, preto dnes doma máme kapitalizmus. Len nie som si istý, či je to ozaj to, čo sme skutočne chceli?

Goethe vravel, že nikto nie je tak beznádejne zotročenejší ako tí, ktorí falošne veria, že sú slobodní. Mám taký pocit, že aj naša sloboda chuti podobne. A možno aj preto, že škodoradosť je hybnou silou nášho spoločenského života. Aspoň taký dojem vzniká pri sledovaní komentárov k našim správam, kto sa zasa kde zabil, čo sa komu stalo, koho prípadne zabili, zavreli, dokalčili či inak zničili. Iste, stručná správa o nešťastí môže vzbudiť aj súcit. Aj také správy poznáme, tie sú priam súcitom prešpikované najmä vtedy, ak sa novinár môže zviditeľniť cez cudzie nešťastie, pre ktoré hľadá sponzora na jeho liečbu.

Nad takou novinárčinou každý rád privrie oči, lebo aspoň niekto možno nejakú pomôže tú biedu vôkol nás naprávať, aj keď janošíkovčina už dávno u nás nie je v móde. Seneca zasa vravel, že kto očakáva vďaka za svoju pomoc, dostal v tejto vďaka už aj svoju odmenu. Podobné slová nájdeme zas v evanjeliu. Máme sa rozdávať v tichosti, ak chceme skutočne rozdávať šťastie. A čo s našou slobodou? Tú si musíme rovnako chrániť v sebe ako pred rokom 1989, lebo len náš slobodný pocit v duši nám nik nemôže vziať.

(hab) - Foto: archív

Dušan Čaplovič pre SNN: „Som nielen ministrom školstva, ale aj ministrom športu.“ Zmenu nedosiahneme plachými a nesúrodými experimentmi

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – Foto: Ladislav LESAY

Slovenské národné noviny poskytli pred voľbami priestor vedcovi Dušanovi Čaplovičovi – na ich stránkach po prvý raz formuloval svoju predstavu byť ministrom školstva a športu. Teraz, keď je za nami rad vrcholných športových podujatí, sme sa k tejto téme vrátili.

Minister D. Čaplovič v rozhovore s redaktorom SNN D. D. Kerným.

• Pán minister ste prvý ústavný činiteľ, prvý člen vlády, ktorý jasne povedal, že sa máme porovnávať s porovnateľnými – konkrétne s päťmilionovým Fínskom, prečo to ide v hokeji a nejde v školstve?

Ani fínsky model nevznikol zo dňa na deň, ale učením vládných priorít a jasnou podporou toho, čo školstvu dáva pridanú hodnotu. Dlhodobu, vo väzbách všetkých politických strán, v kontinuite. Fínsky minister zahraničných vecí v jednom rozhovore povedal, že pre mnohé kroky pred desaťročiami nachádzali inšpiráciu v školstve bývalej NDR, najmä v Sasku, ktoré i dnes je na špici vzdelávania vo svete. Odstránili ideológiu a nad-

viazali na kvalitný systém vzdelávania jeho modernizáciou a nie v plachých a nesúrodých experimentoch, ktoré sa nazývali reformami. Nuž, aj to o niečom svedčí, kam sme išli my a kam svet okolo nás. Rozhodujúca bola kvalita výučby, spoločná, úplne integrovaná základná škola, bez vylučovania slabých a vysávania najlepších. Podobne to bolo aj pri podpore vedy a techniky, výskumu a vývoja. A všetko sa odráža aj v uplatniteľnosti absolventov na trhu práce. Ak vytrvalo pôjdeme touto cestou, určite nám to prinesie ovocie.

• Keď sme pri tom Fínsku, kde ste sa ocitli pri majstrovstvách sveta aj na ľade, čo so športovými

mi školami – je to ešte reálne mať to, čo sme dobre fungujúce mali?

Náš úspech na fínskom šampionáte predsa bol výsledkom tvrdej práce najmä mladých hokejistov. Famózný brankár Janko Laco napríklad začínal s hokejom na základnej škole v Liptovskom Mikuláši, kde boli hokejové triedy. A podobné osudy mali aj ostatní. Som presvedčený, že podpora športu má význam – najmä toho žiackeho a študentského. Zvažujem podporu – samozrejme transparentným spôsobom – športových škôl; rád čoskoro predstavím systém podpory priamo na školy. Na olympiáde aj paralympiáde máme čoraz menšiu účasť, to treba zmeniť, a preto treba podporovať mládežnícky a akademický šport. Čas na takýto prístup dávno prezrel. Prvýkrát v histórii Slovenska budeme rovnakým metrom finančne odmeňovať všetkých olympionikov, vrátane paralympionikov. Toto sú veci, ktoré majú veľký význam a treba v nich pokračovať. Preto mojou odpoveďou na vašu otázku je jednoznačná podpora športu na školách. Niet inej cesty.

• Keď sme hovorili pred voľbami, boli ste proti novým súkromným školám, teraz s nimi súhlasíte – aspoň pri povolení nemeckej vysokej školy?

Na školy sa nepozieram optikou zriaďovateľa, teda či ide o verejnú,

súkromnú alebo cirkevnú školu, ale optikou kvality, ktorú musia školy garantovať. Toto je pre mňa kľúčová otázka, a samozrejme aj úloha. Pokiaľ ide o Goetheho UNI, Slovensko potrebuje kvalitné školstvo. Preto som navrhol schváliť jej pôsobenie, veď je to prestížna škola, ktorá so sebou prináša kvalitu a atraktívne medzinárodné referencie, a navyše ponúka vzdelávanie v nemeckom jazyku pre celý región, nielen Slovensko. A nezabúdajme, koľko významných nemeckých, rakúskych a švajčiarskych firiem pôsobí na Slovensku a ony volajú po vzdelaných ľuďoch hovoriacich v nemeckom jazyku.

• Ste si istý, že napríklad v odbore hotelierstvo, cestovný ruch, kúpeľníctvo sa naozaj musíme učiť na súkromných školách zo zahraničia?

Nemyslím si, že ide o odbory, v ktorých sa musíme oddať zahraničným skúsenostiam. Ak sa však na to pozeráme z hľadiska etablovaných pracovísk, ktoré sú kombináciou skúseností, odborného pedagogického zázemia a histórie, môže to vytvoriť tlak na kvalitu pre naše pracoviská. Napokon umiestnenie fakulty je v mекke slovenského kúpeľníctva v Piešťanoch a od nemeckých priateľov sa máme čo učiť v oblasti malého a stredného podnikania, vrátane poskytovania služieb verejnosti.

Slovenskí Maďari sa chystajú kandidovať aj voliť do maďarského parlamentu Csákyho pohrdavé skúšobné balóniky

Viliam KOMORA – Karikatúra: Milan VAVRO

Provokatívne a arogantné vyhlásenie člena predsedníctva neparlamentnej slovenskej politickej strany Pála Csákyho keď nevyhlásil, že ak bude mať možnosť, tak by kandidoval do maďarského parlamentu, bolo len ďalším pokusom destabilizácie a testovania slovenskej politickej scény od tohto politika a jeho SMK.

Ako vnímať takéto pohrdanie slovenským štátom a jeho zákonmi? Bud to je testovanie verejnosti, alebo skúška, ako sa k jeho výroku postaví politická moc na Slovensku, teda tie orgány, ktoré majú kompetencie týkajúce sa slovenského štátneho občianstva. Ak by tento exemplárny nacionalistický politik skutočne kandidoval v Maďarsku, musí mať aj maďarské štátne občianstvo, za čo by podľa platnej legislatívy prišiel o štátne občianstvo SR.

■ NEBOL BY PRVÝ

P. Csáky by nebol prvý, čo neskrýva svoje zámery. Blížiac sa voľby do maďarského parlamentu podnecujú viacerých predstaviteľov slovenských Maďarov a tých, čo sa nimi dali zviazať. Nedávno svoje „túžby“ po dvojtom občianstve demonštratívne prejavili v Košiciach...

Maďarský parlament proti všetkým

zaužívaným, ako aj osobitým medzinárodným zvyklostiam totiž schválil 23. decembra minulého roku zmenu volebného zákona. Podľa neho budú môcť voliť do zákonodarného zboru u našich susedov aj Maďari z okolitých štátov, ktorí vôbec nemajú trvalý pobyt v Maďarsku. Dá sa povedať, že parlamentné voľby na jar v roku 2014 budú pre všetkých, čo sa hlásia k veľkému Maďarsku.

REFLEXIA

Takéto urážlivé a povýšenecké konanie maďarského štátu voči svojim susedom je len ďalším pokusom o revíziu Trianonu. Ako ináč možno vysvetliť slová poslanca maďarského parlamentu za vládny Fidesz Zoltána Kószegiho, ktorý v polovici augusta na vikendovom maďarskom Národnom fóre v Sedmohradsku verejne pripustil možnosť revízie Trianonskej zmluvy s termínom na jej sté výročie a oneskorenú reakciu na jeho vystúpenie. Stanovisko vlády a strany maďarského premiéra Viktora Orbána prišlo až po piatich dňoch, keď sa distancovali od revizionistických vízií tohto poslanca. Džka váhania oficiálnych miest pritom hovorí sama za seba. Dodajme, že podľa Kószegiho bude revízia možná asi o osem rokov, keď by mohlo mať Maďarsko silnejšie medzinárodné postavenie.

Stanovisko ministerstva zahraničných vecí Maďarska akoby celú záležitosť zaklinčovalo, keď potvrdilo, že maďarská vláda chce dodržať všet-

ky medzinárodné záväzky a zmluvy a budúcnosť Maďarov v okolitých krajinách zabezpečiť najskôr autonómia v súlade s medzinárodnou praxou. K výroku o autonómii už fakt nie je čo dodať!

■ CEZHRAŇNÝ NÁBOR

Pokiaľ ide o celoštátne maďarské voľby, vlastne ani jedna relevantná maďarská politická strana nevyhlásila, že sa nebudie orientovať aj na voličov spoza hraníc. Do kampane sa začínajú pridávať aj kandidáti mimo Maďarska.

Na Slovensku sa zatiaľ potichu hovorí o možnosti, že do maďarských volieb pôjde komárňanský podnikateľ a herec Olivér Boldoghy, ktorý už občianstvo SR stratil. Predpokladá sa volebná účasť predsedu SMK Józsefa Berényiho a najotvorenejšie sa k nej prihlásil Pál Csáky. Všetci títo, ale aj ďalší nádejní poslanci maďarského parlamentu tým vlastne priznávajú, že majú okrem slovenského aj maďarské štátne občianstvo, alebo že ho mienia získať. Keďže slovenská výkonná moc nemá možnosť zistiť, či skutočne majú aj maďarské občianstvo, zostáva buď sa ich na to spýtať, alebo si počkať, či skutočne budú v maďarských voľbách kandidovať. Ak sa objavia na kandidátskej listine, jasne sa preukáže, že sú maďarskými štátnymi občianmi a slovenské úrady im budú môcť odňať slovenské štátne občianstvo. Možno kalkulujú práve s tým – aby mali väčšiu popularitu, získali širšiu medializáciu a dostali sa do roly akýchsi trpitelov za veľké Maďarsko a maďarský

národ. V každom prípade ich konanie vyzerá ako dobre premyslená a načasovaná provokácia, ktorá môže z medzinárodného hľadiska a vzájomných slovensko-maďarských vzťahov vyznieť všelijako, len dobre nie.

■ REFRÉN O AUTONOMÍI

Zaráža už len pomyslenie, že člen predsedníctva SMK, jej bývalý predseda, ale tiež exposlanec NR SR a dvojnásobný podpredseda vlády SR, bývalý člen rád vlády a iných významných najvyšších štátnych zastúpení za Slovenskú republiku v EÚ a Rade Európy by sa mal stať poslancom maďarského parlamentu, resp. doň kandidovať. Bol by to výsmech slovenskej štátnosti a celej slovenskej spoločnosti.

Csáky sa už sa vyjadril, že nechce stratiť slovenské štátne občianstvo. Koná však v rozpore s tým, ba proti tomu. Za povšimnutie stojí tiež jeho vyjadrenie z konca augusta o školskej a kultúrnej autonómii, pričom nikdy a nikde nepovedal, v čom by takáto autonómia spočívala. Preto sa vynárajú ďalšie otázky, či všetky tieto aktivity nie sú len medzistupeň k politickej autonómii a následnému odčleneniu slovenského územia.

Pál Csáky by sa možno už mal zamyslieť, pouvažovať a preložiť si vlastné meno a priezvisko do slovenčiny. Možno by pochopil, že jeho korene nie sú v tom štáte, na ktorý sa neustále obracia a kde možno len zneužívajú jeho národné ctenie. Ale doma je doma.

Reformátori v KDH premenu hnutia nezvládli a ich nové reformné pokusy sotva uspejú

Zúfalí politici podnikajú zúfalé kroky

Roman MICHELKO – Foto: Ladislav LESAY

V posledných dňoch sme boli svedkami hneď dvoch iniciatív, ktoré majú svoj prapôvod v KDH. Ich cieľom je konštituovať subjekt, ktorý by sa mohol pokladať za lídra pravice, a to buď založením nového subjektu Lipšicova Nová väčšina, alebo transformáciou už toho existujúceho KDH. Paradoxne pritom reformná zostava, ktorá sa dnes pokúša o zmenu, ju pri troche ochoty, stratégie a taktiky mohla robiť na pôde svojho domovského subjektu.

Keď sa pred tromi rokmi v KDH menilo vedenie, značná časť straníkov, ako aj sympatizantov očakávala v hnutí nástup novej politickej generácie. A skutočne, popri tom, že jedného nudného predsedu Hrušovského vystriedal druhý nudný predseda Figel, zdalo sa, že s Figelom príde do KDH aj nová politická generácia. Figel dal divokú kartu hneď trom podpredsedom – Jane Žitňanskej, Antonovi Marcičinovi a Ivanovi Uhlíarkovi. Prví dvaja sa osvedčili ako zaujímaví a úspešní politici, ten tretí znamenal pre KDH absolútnu katastrofu. Každopádne, ak si uvedomíme, že do parlamentu sa (z nezvoliteľného 20. miesta) prekrúžkoval Radoslav Procházka, bola to celkom dobrá východisková pozícia na transformáciu strany zvnútra.

NEZOHRATÉ KVARTETO

V minulom volebnom období sa vo vedení KDH ocitli traja progresívni podpredsedovia – Lipšic, Žitňanská, Marcičin, ktorým v poslaneckom klube mohol sekundovať Radoslav Procházka. Ak by vtedy sformovali generáciu a názorovú platformu, hrali zo spoločných nôt, vybrali sa do regiónov a systematicky si budovali svojich spojencov na krajskej a okresnej úrovni, mohli postupom času vyladiť KDH aj zvnútra. To sa však nestalo. Čiastočne to zapríčinila aj rivalita medzi Procházkom a Lipšicom, čiastočne aj to, že i keď ľudsky vychádzali Marcičin s Lipšicom celkom dobre, po-

liticky, resp. v názore na ekonomickú politiku, boli každý niekde inde. No a potom prišla tvorba kandidátky do parlamentu

pred voľbami v marci 2012 a tam sa jasne ukázalo, kto skutočne drží v KDH opraty pevne v rukách. Lipšicovi sa nepodarilo presadiť na kandidátku ani jedného svojho človeka – dokonca ani na 150. miesto kandidátky, čo riešil ultimátom, že ani on nebude kandidovať. Napokon si to však rozmyslel a svoju politickú smrť odsunul o štyri roky. Marcičin pochopil, že sa nachádza v mentálne cudzom prostredí, a napriek tomu, že mu ponúkali 17. miesto na kandidátke (a určite by sa prekrúžkoval), hrať za túto stranu odmietol. Po voľbách už zaznel iba epilóg skladby. Lipšic chvíľu neujasnene vajatá nevediac, či má ísť do boja o predsedu KDH, nakoniec však pochopil, že jeho snaha je márna, a vydal sa vlastnou cestou. U Procházkou nastal akýsi fázový posun; z KDH síce neodšiel, ale začal hrať v bank. Najprv otvorene a tvrdo kritizoval predsedu, potom sa pokúsil na sneme presadiť novelu stanov, zároveň však

odmietol kandidovať na post podpredsedu. Novela stanov mu nevyšla a on pochopil, že jeho šance zvnútra zmeniť KDH sú nereálne. Dnes je situácia taká, že osamelý Procházka sa viac-menej pre vlastný dobrý pocit – aby si mohol povedať, že urobil všetko, čo bolo v jeho silách – pokúša sformovať platformu, ktorá má byť názorovou a personálnou alternatívou súčasného vedenia KDH, zatiaľ čo Lipšic pomaly dosníval svoj sen a po sérii grilovačiek so svojimi priaznivcami zakladá vlastnú stranu.

DVAKRÁT DO RIEKY...

Z toho, čo bolo povedané, je jasné, že „reformátori“ pokus o premenu KDH nezvládli, a teraz sa pokúšajú druhú šancu chytiť za pačesy. Kým Lipšicove šance sú veľmi otáznave a neisté, ale nedá sa vylúčiť, že azda čiastočne uspeje, Procházka šanca transformovať KDH je prakticky neuskutočiteľná. Dnešné KDH to sú najmä figúrky ako Píďal, Muránsky, Brocka a pod. Práve táto skupina drží KDH pevne v rukách a ak pred dvoma-troma rokmi bola šanca, že ju vďaka zvonku aspoň čiastočne eroduje, dnes sa tieto šance rovnajú nule. Naopak Lipšic chce loviť v kalných vodách sklamaných pravicových voličov a teda tlačí sa do priestoru, ktorý veľmi šikovne politicky vykryl Matovič. Vzhľadom na ich životnú cestu by sa dalo predpokladať, že kým Matovič používa tú najhruboznejšiu pravicovú demagogiu, Lipšic

bude v tomto smere sofistikovanejší. Bohužiaľ, nestalo sa. Inak nie, len ako najhrubší populizmus možno hodnotiť niektoré tézy jeho programu. Zvýšenie plátov učiteľom o 50 percent v čase ťažko deficitných rozpočtov zaváňa najhlbším dnom populizmu a dá sa porovnať hádam len s Dzurindovými dvojnásobnými pláťmi. Okrem toho Lipšic slubuje priamu voľbu sudcov a prokurátorov, čo by si však vyžiadalo novelizáciu ústavy, na čo určite nebude mať hlasy. Ak chce Lipšic oslovíť aj ľudí, ktorí disponujú aspoň ako-tak vyvinutou druhou signálnou sústavou, musí pochopiť, že tým uráža aspoň trochu inteligentných voličov a táto smerovka ho privedie na scestie. Napriek tomu Lipšic nezabudol na jeden z najzákladnejších krokov, ktoré sú pri založení strany nevyhnutné. Prakticky synchronne s ohlásením svojej Novej väčšiny vyšiel prieskum, ktorý mu prisudzuje druhé najvyššie preferencie na slovenskej politickej scéne. Nad relevantnosťou takýchto prieskumov sa, samozrejme, môžeme akurát tak pousmiať (v čase, keď ten takzvaný prieskum prebiehal, ešte Nová väčšina neexistovala); každopádne kúpiť si výsledok prieskumu nezabudol. Aj ten ďalší takzvaný potvrdzovací ešte bude na podobnej výške, ako je ten terajší, a potom sa uvidí, ako sa nový projekt skutočne chyti u voličov. Dúfam, že tých inteligentnejších neoklame, a jednoduchších už majú ostatné strany podchytených.

Na koži aj na stoloch

Ceny potravín sú dôležitou témou všade, kde dnes dochádza k extrémnym výkyvom počasia. Platí to aj o Slovensku. Dlhodobé sucho zavinilo, že tohtoročná úroda obilnín je horšia, než boli očakávania a aké sú reálne potreby. Už na jeseň by mali zdraziť pekárskú výrobu o takmer desať percent a porastú aj ceny mäsa.

Príčinou sú výpadky v rastlinnej výrobe, ktoré miestami predstavujú 25 – 50 percent. Lacné potraviny pritom nemáme odkiaľ priviezť, lebo s týmto problémom zápasia aj iné štáty sveta. Možno preto očakávať, že aj z importov sa u nás objaví horšia kvalita z tzv. nadbytku iných krajín. Takzvaný je preto, lebo ani inde niet potravín nazvyš, iba premyslenejšou dotačnou politikou dosahujú väčšie objemy vo výrobe potravín – a to aj k Slovensku porovnateľných krajinách. Problém je v tom, že u nás na národné dotácie nemáme dostatok zdrojov a naši roľníci a spracovatelia na trhu spoločnej Európy ťahajú za kratší koniec. Nedokážu vyrábať za takú cenu ako farmári inde s dotáciami od Únie a ešte aj od vlastných krajín.

Správa Cenového burzového výboru Komoditnej burzy v Bratislave zo začiatku augusta hovorí, že zatiaľ je vývoj cien pri obilninách stabilný. Ako však pre SNN potvrdil predseda burzovej komory Ing. Pavol Scholtz (na snímke), aj tu očakávajú pohyb po predpokladanom raste cien obilnín na svetových trhoch. Preto zvýšenie cien pekárskych výrobkov na jeseň o spomínaných takmer desať percent – ako ho projektujú odborníci – je úplne reálne. Pohľad na lány slnečnice prezrádza výrazne horšie výsledky v porovnaní s úrodnejšími rokmi aj v olejninách. Podľa Ing. Pavla Scholtza aj výnosy repky väčšinu pôdohospodárov klamú. Kým za štandardné výnosy na Slovensku možno považovať tie okolo 2,5 tony z hektára, teraz nedosahujú ani dve tony, čo je úbytok 25 percent.

Ceny potravinárskych komodít v minulosti do značnej miery ovplyvnilo aj pestovanie plodín na energetické ciele. Čím viac sa rozširovala plocha olejnin používaných pri výrobe bionafty, tým viac klesala výmera pestovaných rastlín na výrobu potravín. Ceny pekárskych výrobkov dvíhajú aj ďalšie faktory spôsobené počasím. V USA graduje hurikánová sezóna, tropické búrky ohrozujú Mexický záliv, čo môže ovplyvniť ďalšie zvýšenie cien ropy, ktorá aj tak rastie vinou slabného eura. Prognóza teda nevyzerá nijako ružovo. Počasie zasahuje do osudov ľudstva viac, ako sme ochotní priznať. A Slováci sa o tom presvedčajú doslova na vlastnej koži – aj na vlastných stoloch.

Stanislav HÁBER
Foto: autor

Konsolidácia verejných financií je v prvej línii vládnych stabilizačných opatrení

Veľkosť demagógie úspory občanom nezvyší

Jozef HAJSTER - Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Najzávažnejším problémom, ktorý rieši druhá vláda Roberta Fica, je konsolidácia verejných financií. Cieľom je, tak ako to ukladá fiškálna zmluva, stlačenie deficitu pod tri percentá HDP do konca roka 2013. Podľa výpočtov ministerstva financií treba na dosiahnutie tohto cieľa ušetriť 1,5 miliardy eura. Je to veľká suma. V prvom balíku legislatívnych opatrení na zníženie deficitu bolo aj prerokovanie novely zákona o dôchodkovom systéme.

Deväťdňová rozprava v NR SR bola emotívna a obštrukcie pravicovej opozície rozsiahle. Predovšetkým preto, lebo bránila jeden zo svojich hlavných „výdobytkov“ z čias reforiem druhej Dzurindovej vlády – druhý dôchodkový pilier. Navrhované zmeny v druhom pilieri podľa očakávania prešli a vláde smeru pomôžu tento rok znížiť deficit sumou asi 160 miliónov eur; v budúcom roku to bude pol miliardy.

DEMAGÓGIA O ZNÁRODNENÍ

Slovensko však nie je jedinou krajinou, kde bolo zníženie príspevku do tohto piliera nevyhnutnosťou. V susednom Poľsku vláda znížila príspevok do kapitálového piliera zo 7,3 percenta na 2,3 percenta, teda o päť percent, rovnako ako na Slovensku; v Maďarsku Orbánova vláda „znárodnila“ celý pilier, podobne to urobili aj v Portugalsku. O znárodnení hovoria odporcovia tohto kroku aj u nás. To je však len zveličená demagógia, pretože je potrebné vidieť, že v takej vyspelej krajine, akou je Nemecko, idú do druhého piliera „len“ štyri percentá a v Česku tri percentá. Aj keď to bude znieť ironicky, v celoeurópskom kontexte sú preto štyri percentá na úrovni špičky. Okrem toho je možnosť pripočítania o dve percentá, čo bude zvýhodnené tým, že tieto peniaze nebudú zdanené. Od roku 2017 sa bude príspevok do druhého piliera automaticky podľa zákona každý rok zvyšovať o 0,25 percenta, takže v roku 2024 dosiahne konečných šesť percent.

REFORMA REFORMY

Mala sa vláda dopustiť takého hyenizmu, že skráti dôchodky súčasným seniorom, ktoré patria k najnižším v Európe? Preto ak výška do druhého dôchodkového piliera je teraz na úrovni ekonomicky najvyspelejšej krajiny Európy, akou Nemecko nepochybne je, určite to nie je dôvod na zúfalstvo. Pritom si možno len povzdychnúť, že na rovnakej úrovni ako v Nemecku nie sú aj naše súčasné platy a dôchodky.

Po siedmich rokoch existencie druhého piliera sa už vykryštalizovala zhoda, že pre ľudí so zárobkom

do 1 000 eur nie je účasť v ňom výhodná. Aj preto je odôvodnené päťmesačné otvorenie druhého piliera do konca januára budúceho roka. Predovšetkým poisťenci s nižšími zárobkami tak budú mať možnosť zväziť zotrvanie v ňom a rozhodnúť sa, ktorou cestou sa chcú k svojmu dôchodku dopracovať.

MANKO NA ÚSPORÁCH

Tvrdohlavosť pravice trvajúcej na povinnom vstupe zaráža aj z ideologických dôvodov, pretože sa vyhlasuje za nositeľa slobody a individuálnej zodpovednosti každého jednotlivca za svoj život. A povinná účasť v druhom pilieri je predsa v príkrom rozpore s touto ideologickou doktrínou. V pozadí je však iná mantra, ktorú v tomto prípade uprednostnili. Podľa nej len to, čo je v súkromných rukách, je dobre spravované. Pritom neberú do úvahy ani to, že doteraz sú úspory na dôchodok zhodnotené len o 1,2 percenta, čo je pod úrovňou inflácie. Sporiteľia v druhom pilieri tak prerábajú. Schválené opatrenia možno aj preto považovať za potrebnú revíziu extrémov Kaníkovej dôchodkovej reformy z čias druhej Dzurindovej vlády. Pritom úplne v súlade s európskymi štandardami.

SLOVENSKÁ ŠUPINA

V kontexte Európskej únie však nemožno nevidieť aj to, že Slovensko je na tom aj pri všetkých problémoch s konsolidáciou verejných rozpočtov v porovnaní s väčšinou štátov o niečo lepšie. Zoberme si

oveľa vyspelejšie Holandsko, ktoré má po Nemecku druhú najviac proexportne orientovanú ekonomiku v Európe. Tam treba schváliť úsporný balík vo výške 10 miliárd eur. Pri hlasovaní v parlamente na tom padla vláda a následkom boli predčasné voľby. Nehovoriac o megadlžníkoch na juhu eurozóny, kde ide o astronomické sumy nevyhnutných úspor. Jeden z nich – Španielsko – predložilo Bruselu úsporný balík vo výške gigantických 102 miliárd eur. Aj keď zoberieme do úvahy rozdiel vo veľkosti krajín, v porovnaní s tým je slovenských 1,5 miliardy takpovediac šupina.

O hĺbke problémov v eurozóne vypovedá aj to, že nezamestnanosť v Španielsku atakuje 25 percent a v Grécku dosahuje takmer 23 percent. To sú už úrovne veľmi blízko stavu, ktorý zažilo počas veľkej hospodárskej krízy USA v tridsiatych rokoch minulého storočia, keď nezamestnanosť tam dosahovala 25 až 30 percent.

Nevyhnutná konsolidácia rozpočtov nielen na Slovensku, ale takmer vo všetkých štátoch eurozóny je dôsledkom najmä dlhových problémov. Kríza je následok nezodpovednosti viacerých vlád a bankového sektoru. Preto sú teraz potrebné úsporné balíky, ktoré viac či menej postihujú všetky vrstvy obyvateľstva v celej Európe, ba aj vo svete. A to aj bez toho, aby sa ich konkrétne škrti úsporných balíkov bezprostredne dotkli. Stačí ísť do obchodu a kupovať čo i len základné životné potreby alebo platiť účty za bývanie.

Pred štyridsiatimi rokmi po prvýkrát na Slovensku transplantovali obličky

Prvá dáma slovenskej nefrológie

MUDr. Viera Pribylincová sa narodila v Tisovci 25. marca 1944. Štúdium na Lekárskej fakulte v Bratislave ukončila v roku 1969. Krátko po skončení štúdia spolupracovala s profesorom Dzúrikom. Na jeho odporúčenie odišla pracovať na dialyzačné stredisko, ktoré vzniklo pri Urologickej klinike v roku 1970. Na dialyzačnom stredisku a v transplantáčnom centre pracovala ako sekundárny lekár a viedla nefrologickú ambulanciu v poliklinike, ktorá zahŕňala diagnostiku a liečbu obličkových chorôb. Pomáhanie ľuďom, ktorých obličky nefungujú tak, ako by mali, sa stalo jej životným poslaním...

Zhovárал sa Maroš M. BANČEJ – Foto: Linda VOLOVÁROVÁ

Pani doktorka, ako vnímate medicínu? Je to pre vás povolanie, práca či poslanie?

Svoju prácu mám veľmi rada a vlastne ani neviem na vašu otázku celkom presne odpovedať. Som dosť energický človek. Ak čosi robím, robím to naplno, a možno je to práve pocit vášne, ktorý sa mi spája s mojou prácou. Takže moje povolanie je pre mňa vášňou aj poslaním zároveň. Ak by som to takto nebrala, už dávno v tejto oblasti nepracujem, pretože nefrológia je veľmi náročná. Okrem toho, že pracujem v ambulancii, mám aj služby počas víkendov, sviatkov, v noci. Práca, ktorú robím, sa robí tak povediac „ad hoc“, teda vtedy, keď je to potrebné.

Zo slova poslanie vyplýva pomoc ľuďom. Koľko percent mladých lekárov, ktorí momentálne končia vysokú školu na Slovensku, vníma podľa vás svoj vyštudovaný odbor podobne ako vy?

Je to ťažké vyjadriť percentuálne. Táto mladá generácia vyrastala v iných podmienkach ako my, tak si azda aj sľubuje od tohto povolania niečo navyše. Zdá sa mi, že časť z nich vidí, žiaľ, skôr tú finančnú stránku. Iste, peniaze sú potrebné pre každého, ale pre lekára by nemali byť prvoradé.

Vy ste sa dostali z Tisovca na bratislavské Kramáre. Ako môžete v skratke priblížiť svoju životnú cestu?

Už v prvom ročníku gymnázia v Hnúšti mi bolo jasné, že chcem byť lekárkou. Tak ako mi bolo jasné to, že radšej než na gymnázium v Hnúšti by som chcela študovať na Strednej zdravotníckej škole v Bratislave, odkiaľ som sa mohla dostať na svoju vytúženú vysokú školu. V tom

časе sme robili skúšky na Lekársku fakultu ešte pred maturitou. Keď som v marci dostala oznámenie, že som prijatá, bol to jeden z najšťastnejších dní môjho života. Po skončení vysokej školy, kde som sa zoznámila aj s mojím manželom, ktorý študoval stomatológiu, sme si obaja podali prihlášku do Fakultnej nemocnice na Kramáre. Bola to vtedy nová nemocnica, ešte „neobsadená“, takže sme šli celkom oficiálnou cestou. Napísali sme jednoducho žiadosť, či nás vezmú. Dostali sme prísľub, že nás prijmú, ale musia počkať, koľko ľudí sa vráti z „dovoleniek“. Bol totiž rok 1969, teda rok masovej emigrácie. V konečnom dôsledku nás prijali a ako všetci začínajúci lekári museli sme prejsť cirkuláciou a pobudnúť na všetkých oddeleniach. Až potom si nás vytypovali profesori a asistenti, kto by sa na čo hodil.

Už vtedy ste mali pocit, že vaším zameraním by mala byť nefrológia?

Ťažko povedať. Nefrológia totiž vtedy ešte neexistovala ako samostatný odbor. Avšak obličky boli už na vysokej škole pre mňa veľmi zaujímavý orgán. Chcela som im porozumieť a keďže to bolo veľmi zložité, tak som tomu venovala množstvo času. Väčšinu teoretických skúšok súvisiacich s obličkami som robila bez problémov, lebo ma to bavilo. Nakoniec si ma vytypoval profesor Dzúrik, u ktorého som pracovala ako lekárka cirkulantka. Chcel, aby som sa venovala vedeckým prácam. Skratka, aby som pracovala vo výskume. No ja som akosi nemala vzťah k laboratórnym zvieratám, skôr som sa ich bála. Pochopil to a navrhol čosi, čo ma vraj bude určite zaujímať.

Ako si spomínate na ten

• Dnes sa nám to vidí ako samozrejmosť, ale ako vtedy prežívali ľudia, ktorí mali choroby obličiek, respektíve, ktorým zlyhávali obličky? Bol to rozsudok smrti?

Ano, vtedy to bol rozsudok smrti. A to nielen v našej krajine. Paradox je, že pokrok pri liečení mnohých problémov s obličkami priniesla napríklad vojna v Kórei. Týka sa to aj dialýzy. Vo svete to teda už fungovalo a u nás boli tiež dialýzy aj v Martine, aj v Košiciach vo Vojenskej nemocnici, ale slúžili skôr na elimináciu akútnych otráv a podobných stavov, no nie pre cieľ transplantácie, aby pacienti boli dialyzovaní a aby ich tá dialýza pripravila na nasledujúcu transplantáciu. Táto myšlienka vznikla tak, že profesor Zvara s doktorom Menkynom, ktorý bol vtedy riaditeľom Dérerovej nemocnice, odcestovali do zahraničia na sympóziu a cestou odtiaľ prebrali všetky podmienky a možnosti, ako zriadiť dialyzačné stredisko aj v našej nemocnici Ladislava Déra. Takže to bolo premyslené, zriadilo sa to a začalo fungovať. Spočiatku bol samozrejme nedostatok prístrojov. Kapacita sa mohla využívať obmedzene. Navyše v tom čase sme dialyzovali desať až dvanásť hodín. V porovnaní so súčasnosťou je to veľmi dlhý čas.

• A dnes?

Dnes sú dialýzy kratšie aj častejšie. Je to pre organizmus oveľa lepšie, než to bolo vtedy na začiatku.

• Kto bol autorom myšlienky, respektíve tým, kto povedal, že my si teraz na Slovensku môžeme dovoliť transplantácie?

Určite to bol profesor Zvara, pretože on pripravil podmienky, aby pri urologickom pracovisku bola aj dialýza.

• Aký bol váš pocit pred tými štyridsiatimi rokmi, keď ste boli pri tom, že sa ide transplantovať oblička? Boli ste všetci presvedčení, že to dopadne dobre?

Bol to v prvom rade pocit veľkej nádeje. Verili sme, že to dopadne podobne dobre, tak ako to dopadlo v iných štátoch. Napríklad v Českej republike, kde sa začalo transplantovať skôr. Česi však začínali transplantovať tak, že nepoužívali na odber obličky mŕtvych darcov. Začínali so žijúcimi darcami a navyše už mali isté skúsenosti. My sme sa transplantológiu učili práve v Čechách.

• Kto bol pred nami?

Dalo by sa povedať, že pár rokov. Ale napríklad deti sme začali dialyzovať a transplantovať skôr my na Slovensku v rámci bývalého Československa.

• Kto bol celkom prvým transplantovaným pacientom u nás? Je ukotvený vo vašich spomienkach?

Samozrejme. Na takéto veci sa nezabúda. Volal sa Štefan Kuruc, pochádzal z Vrábľov a pracoval ako zubný technik. Dalo by sa povedať, že bol takým našim kolegom.

• Čo bolo v tom čase iné v porovnaní so súčasnosťou?

Nebrali sme pacientov, ktorí mali diabetes mellitus – cukrovku. Tí boli žiaľ v tom čase vyradení. V súčasnosti sa cukrovka dostáva na prvé miesta civilizačných chorôb a veľká časť cukrovkárov končí na dialýze. Je to choroba s multiorgánovým postihnutím od srdca, ciev, nervového systému až po obličky a tam sa to rieši dialýzou. Dnes keď u diabetika jeho diabetológ alebo jeho praktický lekár zistí zníženú funkciu obličiek, automaticky ho presúva k nefrológovi.

• Aký bol dátum prvej transplantácie? Pamätáte si ho?

Bolo to v druhej polovici júna 1972.

• Vzhľadom na vašu bohatú kariéru v zdravotníctve, ako hodnotíte jeho súčasný stav?

Budem ho hodnotiť z hľadiska svojho odboru. Pribudli najmä nové nemocnice. Nemocnica v Ružinove, nemocnica na Antolskej v Petržalke. My sme totiž darcov museli aj nejakým spôsobom získavať a bol vytvorený tím, ktorý odoberal orgány od pacientov, čo mali potvrdenú smrť mozgu. Tým, že sa budovali nové fakultné a veľké špádové nemocnice, tak tieto s nami spolupracovali. Spolupracovali tak, že ponúkali darcov. Potom vzniklo obdobie takzvaného koordináčného programu, ktorý sme prebrali od západných kolegov. Tento koordináčny systém bol dobre rozvinutý hlavne v Španielsku. Ide o cieľné vyhľadávanie darcov, a to existuje doteraz. Sú v tom zapojení najmä pracovníci anesteziológie, ale aj z iných odborov.

• Ako keď sa dočkajú?

Keď sa dočkajú transplantácie, tak prežívajú podstatne kvalitnejší život určité obdobie. Toto prežívanie podrobne štatisticky spracovávame. Najnižšie kritérium úspešného prežívania pacienta s transplantovanou obličkou je desať rokov. Najdlhšie

zaznamenané prežívanie pacienta s transplantovanou obličkou u nás je dvadsaťosem rokov.

• Ako je na tom slovenská nefrológia v porovnaní s okolitými štátmi?

Ja si myslím, že je porovnateľná aj čo sa týka množstva a kvality transplantácií. Výborní sú v tejto oblasti Rakúšania a potom Maďari. Musím povedať, že práve z Maďarska ako z blízkeho štátu sme dostali pár obličiek a naopak my sme posielali do Maďarska. Dostali sme obličku aj z Nemecka, ktorú priniesol osobne pán profesor nefrológie.

• Núka sa otázka, aká je európska spolupráca v oblasti transplantácií?

Je to samozrejmosť, ktorá patrí k rozvoju transplantáčného programu, pretože tam nesmie dopustiť tím koordinátorov, aby vyšla čo len jedna oblička nazmar! Každý človek, ktorý má diagnostikovanú smrť mozgu, by mal byť použitý pre transplantáčnú cieľ. Obličky boli ako prvé, ktoré rozvinuli transplantáčny program. Potom sa transplantovalo srdce, po srdci sa transplantovala pečeň, slinivka brušná, a to sa stále rozvíja. Samozrejme, že spolupráca v rámci transplantácie orgánov funguje aj na medzinárodnej úrovni a zároveň medzi jednotlivými transplantáčnými centrami na Slovensku. Môžem povedať, že fungovanie tejto spolupráce je na dobrej úrovni. Celosvetový transplantáčny kongres, ktorý sa konal v roku 2000 v Ríme a zúčastnil sa na ňom aj Ján Pavol II., odobrujúci darcovstvo orgánov, sa niesol v znamení kréda: „Neberte svoje orgány do neba, potrebujeme ich tu na zemi.“ Existujú však aj jedinici, ktorí vyslovene nesúhlasia s tým, aby ich orgány v prípade diagnostikovanej smrti mozgu boli použité na transplantáciu. Títo musia odovzdať oficiálne vyhlásenie a my ich evidujeme a rešpektujeme ich vôľu. Zákon tak u nás, ako aj vo všetkých štátoch, kde funguje transplantológia, je postavený tak, že ak niekto nepreukáže nesúhlas s tým, že by jeho orgány mali byť použité na transplantáciu, je potenciálny darca.

• Nefrológia vám veľa dala, ale zrejme to nebolo len tak...

Musím sa priznať k tomu, že mi moja práca spravila veľký problém v rodinnom živote. Rovnako bývalý manžel, ako aj moja dcéra Barbara mi vyčítajú, že som vždy bola viac v nemocnici než doma. Ak chce niekto robiť nefrológiu naozaj naplno, vyžaduje si to celého človeka nonstop. Nemala som preto dosť času venovať sa svojej dcére tak, ako sa jej venoval otec, ktorý sa s ňou na dlhých prechádzkach rozprával o všetkých druhoch umenia, o živote, o svete, preberal s ňou čokoľvek, na čo bola zvedavá. Hoci som veľmi chcela, aby aj dcéra bola lekárkou, nepodarilo sa mi zlomiť jej rozhodnutie študovať čosi celkom iné – filmovú a televíznu dramaturgiu a scenáristiku na VŠMU v Bratislave.

• Máte ešte nejaký nesplnený sen?

Na jednej strane som si svoju veľkú sen splnila. Robím prácu, ktorá ma naplňa, ktorú mám veľmi rada, ktorú som vždy chcela robiť. No moje manželstvo sa zlomilo práve na mojej práci. Nebolo v mojich silách udržať oboje. Často som mávala dvadsať nočných služieb za mesiac. Transplantovalo sa v sobotu, v nedeľu, cez sviatky... Keby sme boli bývali zostali ako rodina pohromade, ten sen by bol úplný.

Ako sme pred dvadsaťročím i neskôr skladali skúšky z národnej a politickej dospelosti Od Deklarácie o zvrchovanosti Slovenska k jej realizácii

Július HANDŽÁRIK – Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Prevratné udalosti jesene 1989 som prežíval v Bratislave. A prežíval som ich dosť intenzívne, lebo cestou z práce som chodil domov cez Námestie SNP, na ktorom sa konali každodenné mítingy a televízia navyše ponúkala z Bratislavy aj z Prahy rovnaký „revolučný“ program. Na pražských tribúnach diváka azda najviac zaujali samotní tribúnovi revolucionári, ktorí s vizážou kaviarskych povaľačov a dikciou jarmočných predavačov výherných žrebov ponúkali divákovi hory-doly.

Navyše na bratislavských tribúnach sa na stredoeurópske pomery ukazovalo nápadne veľa neoholených a všelijako pozarastaných „revolucionárov“ i „predstaviteľov maďarskej menšiny“, ktorí pre svojich súkmeňovcov od samého začiatku veľkoho požadovali ďalšie nadpráva a výsady. Z ekonomickej problematiky nezaznelo z tribún nič múdre, ak pravda nebudeme považovať za múdrosť prísľuby švajčiarskych platov. Hlavným, ba takmer jediným a sústavne deklarovaným „ekonomickým programom“ bola požiadavka urýchlenej privatizácie všetkého štátneho majetku, čo sa pri úplnej absencii domáceho súkromného kapitálu rovnalo požiadavke urýchleného zašantročenia národného bohatstva do rúk zahraničných kupcov. Navyše z českej strany zazneli už aj prvé výzvy k transformácii spoločného štátu na akúsi pofidérnu „funkčnú federáciu“.

Bolo teda zrejme, že „revolúciu“ dostali do rúk najmä ľudia, ktorí nemali ani hmlistú predstavu o riadení hospodárstva a štátu a ktorí na Slovensku navyše nahrávali maďarskému revizionizmu i českému centralizmu a pod firmou demokracie a kresťanstva bojovali proti uplatneniu základného práva slovenského národa na sebaurčenie v samostatnom štáte (a dodnes ten štát všemožne oslabujú a rozkladajú).

■ AROGANTNÉ HLASY

Za týchto okolností sa nádejný demokratický vývin na Slovensku od začiatku zmenil na partizánsku studenú vojnu proti Slovensku a všetkému slovenskému. Celkom oficiálne ju spustilo už prvé Programové vyhlásenie VPN z 25. 11. 1989, v ktorom neslovenskí vodcovia tohto „revolučného hnutia“ arogantnými frázami odmietli uplatňovanie demokratickej rovnosti a rovnoprávnosti pri poskytovaní menšinových práv medzi SR a MR, teda reciprocitu, ktorá je základným princípom všetkých medzistátnych vzťahov. Bol to prvý a celkom oficiálny signál projektovanej nesuverénosti a nerovnoprávnosti slovenského národa, vyslaný do sveta. Z českej strany bola rovnakou demonštráciou vzťahu k slovenskému národu prvá ces-

ta novozvoleného prezidenta ČSSR Václava Havla, ktorá nesmerovala na Slovensko, ale do Nemecka – zrejme preto, aby sa tam v mene pražských disidentov poďakoval za dlhoročnú finančnú podporu ich západným chlebobdarcom, či skôr whis-kydarcom.

Táto studená partizánska vojna proti Slovensku potom pokračovala nesčíselnými ďalšími akciami. Z maďarskej strany to bol najmä umelo vyvolaný spor o VDG, zápas o slovenčinu ako úradný jazyk a sústavné predkladanie ďalších a ďalších požiadaviek na neadekvátne menšinové nadpráva a výsady až po požadovanie teritoriálnej autonómie (B. Bugár 16. 6. 1992). Z českej strany to bola najmä „pomlčková vojna“ o názov spoločného štátu, odmietanie návrhov na konfederáciu, neustále žonglovanie s „funkčnou federáciou“ a od 3. 2. 1992 neplodné „rokovania“ o štátoprávnom usporiadaní.

Tieto a mnohé ďalšie negatívne javy viedli slovenských občanov čoraz viac k presvedčeniu, že zotrvanie v takomto „spoločnom štáte“ bude pre slovenský národ iba na škodu a že demokratická revolúcia sa musí zavŕšiť aj demokratickým vyhlásením zvrchovanosti slovenského národa. V tomto presvedčení utvrdzovali slovenských občanov, ale najmä príslušníkov ekonomickej a ostatnej inteligencie predovšetkým protislovenské „ekonomické“ kroky pražskej vlády a jasné signály subordinácie pražských politických kruhov utajeným zahraničným „integračným“ silám. Bolo čím ďalej, tým viac zrejme, že ak sa má aj slovenské národné bohatstvo „privatizovať“ a „integrovat“ takýmto pofidérnym spôsobom, bude lepšie, ak o tom nebude rozhodovať pražská verchuška.

■ KORENE ZVRCHOVANOSTI

Smerovanie k zvrchovanosti a samostatnosti Slovenska od samého začiatku deklarovala Slovenská národná strana obnovená 7. 3. 1990 a z nestraničských združení najmä Spolok slovenskej inteligencie – Korene, založený akademickým maliarom Viliamom Hornáčkom začiatkom roka 1990. Zástupcovia niektorých spoločenských a politic-

kých organizácií prijali 22. 6. 1990 v Komjaticiach výzvu na uzákonenie slovenčiny ako jediného úradného a štátneho jazyka v SR (začiatok tzv. Komjatických výziev), 5. októbra (a znova aj 11. marca 1991) celonárodné zhromaždenie v Bratislave zvolané Maticou slovenskou podporilo nielen tieto výzvy, ale aj vyhlásenie zvrchovanosti a štátnej suverenity SR a 23. 10. 1990 tridsať popredných slovenských intelektuálov vydalo dokument Šesťdesiatjeden krokov k slovenskej identite – Memorandum iniciatívy za zvrchované Slovensko.

Rok 1991 a prvý polrok 1992 bol potom najmä obdobím neplodných rokovaní o štátoprávnom usporiadaní, maďarských intríg okolo VD GN, vládnej krízy v SR vyvolanej protislovenskými živlami, rozpady VPN a vzniku celého radu jej stranických hybridov, odnoží a únií, maskovaných falošnými emblémami ako „občianske“, „demokratické“, ba neraz aj ako „kresťanské“ či dokonca „slovenské“, ktoré v politike na Slovensku pôsobia až doteraz ako červotoče. Ale vládna kríza dala vzniknúť aj štátoprávnemu HZDS, ktoré v predčasných parlamentných voľbách v júni 1992 suverénne zvíťazilo a umožnilo vytvorenie druhej vlády Vladimíra Mečiara. Výsledok volieb jednoznačne nasmeroval Slovensko k uplatneniu práva slovenského národa na zvrchovanosť v samostatnom štáte.

■ CAUSA FINITA

Návrhov deklarácie zvrchovanosti bolo viacero – napríklad od Jána Cupera, Milana Ferka, Viliama Hornáčka či Jaroslava Chovanca; do SNR bol však predložený návrh, ktorý vypracoval poslanec SNR Ivan V. Hudec v spolupráci s redaktormi Jozefom Gerbócom a Martinom Ušiakom a so spisovateľom Petrom Jarošom. Za zmienku azda stojí, že spolupráca na tomto dokumente odmietli poslanci SNR – spisovateľia Ladislav Ballek a Gabriela Rothmayerová. Deklaráciu potom schválila SNR veľkou väčšinou hlasov – za prijatie hlasovalo všetkých 113 poslancov HZDS, SNS i SDL, zdržalo sa 10 a proti prijatiu hlasovali všetci poslanci KDH a SMK. A prezident

„spoločného štátu“ Václav Havel reagoval na demokratické uplatnenie tohto prirodzeného práva bratského slovenského národa okamžitým odstúpením z funkcie. Tým vlastne definitívne zlomil väzy „spoločného štátu“ – causa finita! Hlasovanie vo FZ o zániku štátu 25. 12. 1992 bolo už len potvrdením tejto hotovej skutočnosti – ale aj tam hlasovali proti zániku ČSFR zo Slovenska všetci poslanci KDH a SDL.

Aktom prijatia Deklarácie o zvrchovanosti SR slovenský národ vstúpil do radov slobodných národov sveta – skúšky z národnej a politickej dospelosti však ešte ani zďaleka nezložil. Ba vo viacerých týchto skúškach doteraz hanebne prepadol. Napríklad už za tretej vlády Vladimíra Mečiara Slovensko stratilo svoje mediálne krytie. NR SR legislatívne nechránila slovenských občanov pred dezinformáciami protislovenských živlov v médiách cudzích vlastníkov a slovenské politické strany a slovenskí podnikatelia nezabezpečili ekonomické krytie slovenských médií. Výsledkom je nevidaná ekonomicko-politická dezorientácia našich občanov cudzími médiami na Slovensku a následkom boli nedospelé ekonomicko-politické rozhodnutia slovenských občanov – napríklad ignorovanie celonárodného referenda o neprivatizovaní slovenských strategických podnikov, ktoré boli a mali zostať rozhodujúcimi živiteľmi slovenského štátneho rozpočtu. Ešte tragickejšie sú následky takejto dezorientovanosti pri voľbách, v ktorých naši občania opakovane nechali padnúť politické hnutie, stroju slovenskej demokratickej štátnosti, a celkom slobodne si posadili na krk koalície hybridov a odnoží protislovenskej VPN, zakladaných po línií DÚ – ODÚ – SDK/DS – SOP – SDKÚ – atď., atď., až do úplného zbalamutenia. Len vinou úplnej politickej infantilnosti slovenských občanov môžu do nášho parlamentu vstupovať ďalšie a ďalšie politické strany, únie a hnutia, ktoré žijú iba z neplodnej „kritiky“ všetkého slovenského a pre slovenských občanov nevykonali nikdy nič užitočné.

Ďalším nebezpečným prejavom politickej nedospelosti je stále pretrvávajúca absencia vyrovnanej vzájomnosti (reciprocitu) v slovensko-maďarských vzťahoch, predovšetkým vo vzájomnom poskytovaní reálnych menšinových práv. Táto nerovnosť a nerovnoprávnosť už nielenže ohrozuje úplnou likvidáciou slovenskú menšinu v Maďarsku, ale stavia aj slovenskú väčšinu na južných územiach Slovenska do pozície pasívneho subjektu agresívneho veľkomaďarského nacionalizmu.

Ak zvrchovanosť slovenského národa nemá zostať iba pekným heslom, musíme urýchlene nastúpiť na cestu od jej deklarácie k jej realizácii – musíme vnútroštátne i v medzistátnych vzťahoch zložiť nevyhnutné skúšky dospelosti. Tak v prípade jednotlivca, ako aj spoločnosti je to predovšetkým problém vedomostí. Preto musíme hľadať riešenie skúšok našej národnej dospelosti najmä v školstve a v mediálnom pokrytí nášho národného priestoru našimi vlastnými médiami. A musíme tieto riešenia nájsť i uplatniť čo najskôr – skôr, ako nás zjednotená Európa definitívne zaregistruje ako nerovnoprávných či úplne bezprávných helétov.

Zverejnenie menoslovu signatárov Výzvy za spoločný štát z roku 1992 malo nečakanú odozvu v jednom denniku. Expremiérka Iveta Radičová považuje „štiepenie na proslovenský a protislovenský postoj za chorý element. Zbytočné vytváranie nepriateľov a nezodpovedá skutočnému postoj k vlasti“.

Zbytočná reakcia

Nedopovedala k akej vlasti. A podobne sa môžeme spýtať aj historika Dušana Kováča, ktorý sa k Radičovej pripojil, pre aké Slovensko a pre akých Slovákov urobil toho dosť – to totiž o sebe tvrdí. Podľa neho „Matica ako inštitúcia nemá o demokracii ani poňatia a slovenskému národu robí viac škody ako osohu.“ Aký osoh máme z Dušana Kováča, ilustruje diskusia na internete, kde na otázku koho považuje za najvýznamnejšiu osobnosť Slovenska v prvej polovici dvadsiateho storočia, odpovedal: „Nepochybne sú to M. R. Štefánik, T. G. Masaryk a Milan Hodža.“

Nespochybniteľný Masaryk bol asi taký „veľký“ Slovák ako Šándor Petöfi (Petrovič). Ten chodil do školy s Andrejom Sládkovičom. V jednej revolučnej básni napísal: „Bojovali sme s levmi, a teraz by nás mali zožrať vši?“ Myslel tým hurbanovcov... No a „tatiček“ Masaryk podľahol tlaku a v parlamente nechal voľnú ruku skupinám, ktoré dali odhlasovať, že slovenský národ neexistuje, že je iba národ československý, čím položil minú pod Československú republiku.

Pre takých „Slovákov“ pracuje historik Kováč. Zabudol na proces sebauvedomenia a seba-zaradenia národa a na to, že spoločnosť ako sociálny organizmus netrpí syndrómom sebazničenia. Ani Slováci nie. Názory „nášho“ historika s radosťou podporujú maďarski historici. Kováč síce uznáva spoločné etnické vedomie, ale u Slovákov ide vraj o „typický prejav nacionalizmu 19. storočia“. Dodajme spolu s historikom Matúšom Kučerom, že najviac vykrikujú o nacionalizme bývalí dogmatici. Starí Slováci podľa Kováča neexistovali a tí dnešní zrejme „zrazu vyskočili spoza bučka“. To je poňatie služby národu a aj demokracie D. Kováča. Treba sa len čudovať M. Lasicovi, že keď má okolo seba takýchto „výtečníkov“, žiada pre seba trest smrti. Pravda, ironicky. A presne tak to myslí aj so slovenským národom. Naposledy to verejne prezentoval svojím názorom na slovenskú ústavu, ktorá podľa neho za veľa nestojí.

Mnohí zo signatárov, ktorí v rozhodujúcich chvíľach tísročného boja slovenského národa za samostatnosť cúvli, sa v súčasnosti neštítia požívať výhody slovenského štátu. Jasným príkladom je politička I. Radičová. Bola proti vzniku štátnosti, no neváhala prijať funkciu predsedu vlády a poberať plat z daní aj tých, ktorí za štátnosť bojovali. Skutoční vlastníci nemajú funkcie a mnohí žijú z podvyživeného dôchodku. Iní pomreli. A pani Radičová nie je ojedinelá. V zozname podobných mien nájdeme viacero...

Ich reakcia bola zbytočná. Chybu sme nespravili predsa my.

Peter JÁNOŠIK

Stále treba bojovať za to, aby Slováci poznali objektívnu pravdu o svojej histórii

Koncepcia autonómie Andreja Hlinku

Jozef HAJSTER - Foto: archív SNN

Andrej Hlinka

Andrej Hlinka bol predovšetkým mužom činu a mal aj, čuduj sa svete, koncepciu. A tak ako každý realistický politik, musel byť aj pragmatický a na Československo sa viazal preto, lebo po tom, ako čechoslovakistická vládna moc na čele s T. G. Masarykom od vzniku prvej republiky ignorovala a zamlčovala tak Clevelandskú dohodu, podpísanú 22. októbra 1915, ako aj Pittsburskú dohodu, podpísanú 30. mája 1918, inú možnosť nemal. Svoj boj za rovnoprávne postavenie Slovenska a Slovákov však ani za týchto okolností nevzdal a prišiel s koncepciou autonómie. To je Hlinkova zásadná a historická zásluha v boji za rovnoprávne postavenie Slovenska, ktorá po dvoch desaťročiach bojov o jej presadenie vyústila najskôr do vyhlásenia autonómie 6. októbra 1938, potom 14. marca 1939 prvýkrát do štátnej samostatnosti a po ďalších desaťročiach bojov, ústrkov a ponižovania druhýkrát 1. januára 1993.

■ ZAMLČIAVANIE PRAVDY

Historička Alena Bartlová o tom vo svojej knižke Andrej Hlinka (Bratislava 1991) napísala, že americkí Slováci, ktorí prišli v roku 1919 do Československa ako členovia rozličných delegácií, sa zúčastnili na zasadnutiach vládných aj

Politológ Miroslav Kusý sa v denníku Sme o jednej z najvýznamnejších osobností slovenských dejín vyjadril aj takto: „Hlinka mal kopy bojových prejavov, nevyjadril však koncepciu slovenskej politiky. Bol skôr pragmatik a pragmaticky sa viazal na Československo.“ K tomu treba rozhodne dodať, že prezentovať Andreja Hlinku ako politika, ktorý mal „kopy bojových prejavov“ a „žiadnu koncepciu“, je nielen neobjektívne, ale zaváňa to zámernou a cynickou snahou o dehonestáciu jeho významu v histórii Slovenska.

slovenských orgánov, navštívili viaceré oblasti štátu a usilovali sa vniknúť do miestnych pomerov. Bolo samozrejmé, že ich zaujímali najmä otázky spolunávania Čechov a Slovákov. O svojich cestách a získaných poznatkoch podali správy krajským organizáciám, ktoré ich vyslali do vlasti. „Tieto informácie, ako sa nám zachovali v literatúre, naznačujú, že na Slovensku sa do príchodu krajských delegácií vlastne nevedelo o dohodách uzavretých v Clevelande a Pittsburgu. (...) Navyše, ako sa dozvedáme zo správ krajských delegácií, prijímali ich reprezentanti vládných inštitúcií v Bratislave s nevoľou. Iný bol však postoj Slovenskej ľudovej strany (SLS),“ uvádza autorka knihy. Žiaľ, česká politická reprezentácia zamlčovala tieto dohody aj s podporou časti slovenských centralistických politikov.

■ MIEROVÁ KONFERENCIA

Dôkazom toho, že A. Hlinka nemal len „kopy bojových prejavov“, ako tvrdí M. Kusý, ale bol najmä činorodým vlastencom, je aj to, že ako jediný z vtedajších čelných slovenských politikov pružne, iniciatívne a samostatne konal po skončení 1. svetovej vojny v prospech Slovenska počas mierových rokovaní v Paríži. Bezprostredným impulzom cesty do Paríža boli podľa Bartlovej práce na územnom a štátoprávnom priradení Zakarpatskej Ukrajiny (Podkarpatská Rus) k Československu. Do záverečnej fázy sa dostávali koncom augusta a v prvých dňoch septembra 1919, keď sa na ne sústredila pozornosť delegácií na mierových rokovaniach v Paríži. V rámci tohto pohybu 18. augusta 1919 vyhlásil v mene štátov Dohody francúzsky generál Henocque, ktorý sídlil v Košiciach, správu o územnú nezávislosť Zakarpatskej Ukrajiny ako autonómnej oblasti ČSR. Hlinka sa 26. augusta vydal za ním, aby

predložil návrh na autonómiu Slovenska. Nepochodil. Parížske mierové rokovania boli zo strany ČSR úplne v rukách vtedajšej pražskej vlády. Slovenská politika svoje zastúpenie nemala. Cesta do Paríža bola tajná, pretože Hlinka vedel, že je to hodná rukavica československej vláde, ktorá slovenské autonomistické požiadavky odmieta.

Hlinka s delegáciou doniesol na konferenciu memorandum, ktoré sa nazývalo Pre mier v strednej Európe, Memorandum Slovákov mierovej konferencii. Obsahovalo aj francúzsky preklad Pittsburskej dohody. V memorande upozorňovali na to, že už prebehli mierové rokovania s Rakúskom, mierové delegácie riešili problém samosprávneho územia rusínskeho, južne od Karpát, ale o slovenskom národe ešte nerokovali. Preto prišli do Paríža, aby upozornili na tento akútny problém. Tvrdili, že Slovensko sa stalo kolóniou českých krajín a vládou vymenovaný minister pre Slovensko je v skutočnosti ministrom proti Slovensku, uvádza A. Bartlová. Hlinka sa však na mierovú konferenciu nedostal. Postarala sa o to československá delegácia. Konec Hlinkovej cesty však bol ešte smutnejší, lebo po návrate bol obvinený z vlastizrady, odsúdený a väznený od októbra 1919 do konca apríla 1920.

KONCEPCIA AUTONÓMIE

Podľa A. Bartlovej je isté, že „Hlinka program autonómie na Slovensku presadzoval ako prvý“. O svojej zásadnej predstave sa vyjadril stručne a jednoznačne, ako to bolo pre neho typické: „Chceme, aby sa Slováci stali z národa oslobodeného národom slobodným“. Bartlová sa domnieva, že veľmi dôležitým medzníkom pri presadzovaní autonómie bola cesta A. Hlinku do Vatikánu v roku 1921. Na audiencii u pápeža Benedikta XV. sa boli vtedy predstaviť noví

slovenskí biskupi a Hlinka išiel s nimi ako katolícky politik. Vo Vatikáne dostal zrejme súhlas so smerovaním slovenského katolíckeho politického hnutia a proti neboli ani slovenskí biskupi.

Ako prvý z poslancov ľudovej strany predniesol v júni 1921 v parlamente návrh na autonómiu známy predprevtový slovenský politik a bývalý poslanec uhorského snemu Ferdinand Juriga, ktorý žiadal autonómiu v rámci Československej republiky. Takmer súčasne s ním vystúpil so svojím návrhom aj ďalší poslanec ľudovej strany Ľudovít Labaj, ktorý vychádzal z rakúsko-uhorského vyrovnania v roku 1867 a podľa neho malo mať autonómne Slovensko osobitné zákonodarstvo, výkonnú moc, administratívu, verejné práce a s tým súvisiace financie a zákony. Žiadal samostatnú vládu, ktorú by vymenoval prezident na návrh krajského snemu, výdavky samosprávy malo znášať Slovensko samostatne.

Od predchádzajúcich návrhov sa podstatne odlišoval návrh Vojtecha Tuku, ktorý pôsobil v Slovenskej ľudovej strane len od roku 1921, ale už mal rozhodujúci vplyv v redakcii Slováka. Navrhoval vytvorenie Česko-slovenskej zväzovej republiky, ktorá sa mala skladať z dvoch úplne samostatných suverénnych štátov – českého a slovenského. Zväzový pomer medzi nimi mal byť uzavretý na zmluvnom základe a obidva štáty mali byť samostatné vo vnútroštátnych aj v zahraničných vzťahoch. Mali mať svoje vlastné ústavy, zákonodarstvo, štátne občianstvo, reč, symboly aj zastúpenie v spoločnosti národov.

Andrej Hlinka zaujal na pôde parlamentu stanovisko k požiadavke autonómie 19. októbra 1921. Zdôraznil, že si na rozdiel od slovenských centralistických politikov myslí, že autonómia Slovenska by neoslabil štát, ale práve naopak, pri-

spela by k spokojnosti Slovákov. Vo svojom prejave zvýraznil tri, podľa neho najdôležitejšie požiadavky: predovšetkým, aby vláda a všetky kompetentné miesta oficiálne uznali existenciu slovenského národa, aby minister s plnou mocou mal skutočne rozsiahlu kompetenciu. V treťom bode hovoril Hlinka o nezamestnanosti na Slovensku a v súvislosti s tým žiadal obmedziť ďalší prílev zamestnancov z českých krajín. Ak profesor M. Kusý nepovažuje Hlinkovu koncepciu autonómie za koncepciu, tak potom čo ňou potom podľa neho je?

■ PO CESTE ÚSTRKOV

Prvý oficiálny návrh Slovenskej ľudovej strany na autonómiu predostrel Andrej Hlinka a ďalší poslanci 25. januára 1922. Vypracoval ho Ľudovít Labaj a zdôraznil v ňom nevyhnutnosť vytvoriť slovenskú vládu a slovenský snem, ktorý by schvaľoval zákony týkajúce sa samosprávy, školstva, hospodárstva, cirkví, verejných práv a sociálnej starostlivosti. Celoštátne mal zostať spoločný prezident republiky, armáda, všetky kontakty so zahraničím, doprava, pošta a na to sa vzťahujúce zákony a financie. Návrh predpokladal aj existenciu slovenských plukov so slovenskou veliacou rečou a špeciálne slovenské oddelenie, ktoré malo pracovať v rámci prezidentskej kancelárie. SLS predložila v medzivojnovom období parlamentu ešte ďalšie dva návrhy na autonómiu Slovenska, a to v roku 1930 a v roku 1938. Parlament masarykovského unitárneho čechoslovakistického Československa však až do 6. októbra 1938 ani jeden z nich neakceptoval, ani o nich nerokoval! Žiaľ, trvalo ešte príliš veľa rokov, kým sa Slovensko po strastiplnej ceste dopravovalo najskôr k autonómii a potom k samostatnosti. Dúfajme, že teraz už natrvalo. Andrej Hlinka sa vyhlásenia autonómie ani samostatnosti nedežilo.

Vojtech Tuka uvažoval o autonómii hneď od vzniku prvej republiky Čechov a Slovákov

Keď nastal čas prebúdzania národného povedomia

Peter SLIACKY - Foto: archív SNN

Predstavitel' radikálneho krídla Slovenskej ľudovej strany Dr. Vojtech Tuka patrí medzi kontroverzné postavy slovenských dejín. Publikujeme koncept jeho článku v dobovom pravopise, v ktorom už v roku 1921 uvažuje o autonómii Slovenska, predstavuje jej zmysel a význam.

My Slováci sme ešte posavad sriadenie terajšieho neznesiteľného stavu nesúriili. Boli sme trpesliví. Naša republika mala v prvých časoch i tak dosť bojov s vonkajšími a vnútornými ťažkosťami. Nechceli sme spoločenskú a nacionálnu protivy ústavnými ťažkosťami zveľaďovať,“ uvádza V. Tuka svoju autonomistickú koncepciu a ďalej poukazuje na to, prečo slovenskí politickí činitelia ešte otáľali, „ale teraz, keď je už zaručená hranica Česko-Slovenska, resp. vymedzená hranica medzi Maďarskom a Slovenskom, ktorá je ukotvená v Trianonskej zmluve, nastal čas na to: aby sa v našich nádrách prebudilo slovenské národné povedomie“.

■ OCHRANNÝ HRAD

V texte ďalej nabáda, aby slovenský národ pred celým svetom žiadal pre seba autonómiu, a rozoberá, čo to vlastne autonómia je a poukazuje na jej nevyhnutnosť: „Republika je ochranným hradom slobodných národov, nie ale žalárom. Ani Česi, ani

Slováci nemôžu byť jeden – druhému poddanými složkami celej republiky s uznaním samostatnosti a neodvislosti a samostatnosti tak jedného, ako i druhého národa, lebo len na tomto základe sú schopní vzdorovať všetkým budúcim nesnádzam a nebezpečenstvám...“

O vzájomných česko-slovenských vzťahoch konštatuje: „Dejepisné udalosti, krvné i rečové nite, vojenské, politické a hospodárske záujmy spájajú Čechov a Slovákov v braterskej, nerozdeliteľnej jednote. Len nerozumný a namyslený Slovák alebo Slováč, ktorý jedine na vlastné vrecko hľadí a cudzím záujmom slúži, mohol by žiadať zrušenie tejto braterskej zmluvy...“

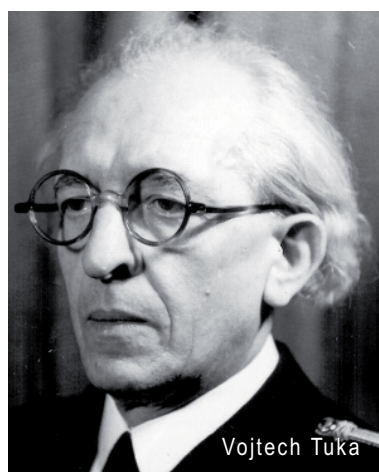
Potrebu autonómie pre Slovensko a Slovákov odôvodňuje slovami: „Slovenský národ potrebuje a nárokuje si takú autonómiu, ktorá celý jeho národný život obsahuje, ktorá je vhodná zrelej, dospelej krajine, ktorá jej národnú samorodnosť zabezpečí, slovom: úplnú štátnu autonómiu. Toto je nie almužna,

o ktorú by žobráť musel, ale je Bohom dané, neodškriepiteľné, sväté právo, ktoré si Slováci odškriepiť, alebo zdanlivou, falošnou autonómiou spotvoriť nedajú. Slovenský národ na základe svojho viacstoletého národného sebavedomia je našou vernou matičkou, a my Slováci jedine v jej rukách vidíme zabezpečený náš život a majetok, ako aj našu budúcnosť.“

V nadväznosti na to pokračuje, že Slováci si musia pestovať svojho svojského ducha a svoju kultúru. Pracovať po stránke hospodárskej a ekonomickej tak, aby národ rozkvital. Avšak „ak sa tomuto cieľu spreneveríme, zaslúžime si život pod správou iných“.

■ POSTAVENIE SLOVENSKA

Po týchto myšlienkach sa Dr. V. Tuka dostáva k právnomu významu autonómie: „Slovensko by malo (práve tak ako druhá čiastka republiky) svoju vlastnú, národnú vládu, svoje národné zariadenie, vojsko, organizáciu administratívnu a sudy. Samo by sa staralo o všetky štátne zálež-

Vojtech Tuka

tosti, spravovalo by si hospodárske, zemedelské, priemyselné, obchodné, potravné, finančné, železničné a poštovné, školské a cirkevné veci vo svojej svojučkej materičine, so svojimi úradníkmi, sudcami a viac ako tisícročnými stolicami.

S braterským spojeným národom, ale spoločne by sa spravovali: vonkajšie, zahraničné záležitosti, štátne dlžoby, clo, zahraničný obchod, valuta, štatistika, štá-

točky a také hospodárskeho života vzájomne sa týkajúce veci, ako patenty, miery a monopóly atď.“

O jednotu republiky by sa staral spoločný prezident, lenže striedavo – jedno obdobie český a jedno slovenský.

O pozícii Slovenska v republike píše Dr. Tuka takto: „V otázke ohraničenia autonomických a vzájomných záležitostí jako i v ustanovení spoločných orgánov a ich kompetencie budeme my Slováci najústupnejší voči jednote, pevnosti a stálosti republiky. Ale neohrozenou vôľou opakujeme, že v osude slovenského národa jedine len sám národ slovenský oprávnený je slobodne rozhodovať.“

Svoj koncept V. Tuka rámcuje úvahami o rovnoprávnosti dvoch bratských národov, bratskej výpomoci a jednote republiky. Samozrejme, že ešte v tom čase nemohol vedieť, akú politiku voči nám budú viesť politickí predstavitelia českého národa. No ak sa národ slovenský chcel zaslúžiť o to, aby bol rovnoprávnym národom v Európe a nie poddaným, musel sa aj sám o to pričiníť.

Na záver zdôrazňuje, čo v jeho ponímaní autonómia znamená: Slovo „autonomia“ obsahuje život, slobodu, česť nášho národa! Aj tieto riadky dokazujú, že myšlienka autonómie bola vyústením národno-emanipačného procesu Slovákov v prvej polovici dvadsiateho storočia.

Autor je historik.

Distribútori vnucujú slovenským deťom češtinu

Neberme deťom naše rozprávky

Maroš M. BANČEJ – Foto: archív

Zažil to azda každý, kto má dieťa vo veku, keď je pre neho rozprávka veľmi dôležitou súčasťou života. Rodič teda zapne televízor a verí, že v množstve kanálov, ktoré súčasná káblová televízia ponúka, nájde niečo aspoň ako-tak zodpovedajúce umeleckým kritériám napomáhajúcim rozvoj detskej duše. Po dlhšom hľadaní sa mu to azda aj podarí, ale s najväčšou pravdepodobnosťou bude daná rozprávka v češtine. Podobne pochodí aj v predajni s DVD nosičmi. Slovenský jazyk sa totiž z dnešnej rozprávkovej scény vytráca.

Už kultová slovenská rozprávka Maťka a Kubko.

Aj keď moje deti už rozprávkovým vekom prešli, nedalo mi po rozhovore s priateľmi, rodičmi predškolákov, aby som neskúsil, čo nám ponúka jeden z najväčších poskytovateľov káblovej televízie. Z piatich staníc pre deti, ktoré som naladil, znela čeština na štyroch! Na tej piatej len preto nie,

že išiel animovaný program bez dialógov...

■ POKRIVENÁ RUKA TRHU

Spomínaný problém nebol ľahostajný ani Pavlovi Juščákovovi, ktorý v liste predstaviteľstvu Maticy slovenskej napísal: „Problém je v tom, že na Slovensku

je takmer nemožné kúpiť slovensky dabované rozprávky. Prosím, skontrolujte si to v Tesco a v ďalších veľkých obchodných reťazcoch. Ďalším problémom je televízia. Večerníček je žalostne málo. Mnoho rodičov preto necháva deti celé dni sledovať české satelitné programy...“ Samozrejme, že som prebehol niekoľko nákupných centier, nakukol som aj do novinových stánkov a napokon som sa pozrel do internetových ponúk na rozprávkové DVD. Český dabing hral prím v lepšom prípade dva ku jednej, v tom horšom prípade som iné ako česky nahovorené rozprávky ani nenašiel. Viacero rodičov predškolských či školopovinných detí mi to ostatne potvrdilo. Z hľadiska distribútorov je situácia jasná. Pätnásťmiliónový trh je trikrát väčší ako päťmiliónový, tak o čom sa budeme baviť. Ekonomika nepustí! Komerčné televízie na programy pre deti, konkrétne na animované či bábkové rozprávky, zvysova kašlú. Verejnoprávna RTVS sa posledné roky potáca pri hľadaní vlastnej identity, rieši sú-

ne spory a šetrí, kde sa dá. Najmä na programe. Klasická slovenská animátorská škola, ktorá dala našim deťom Puťa a Muťa od majstra Viktora Kubala či Kubka a Maťka z pera Marianny Grznárovovej, je v totálnom útlme. Ostatne, aj dedko Večerníček sa dožil toho, že za smiešny groš musel účinkovať v reklame. Pani bývalá generálna riaditeľka Zemková s tým nemala problém. Je potom logické, že firmy fungujúce v branži nazývanej káblová televízia volia cestu čo najmenšieho odporu (a najvyšších ziskov). Načo sa trápiť so slovenským dabingom, keď pôda je už pripravená a slovenské deti za posledných dvadsať rokov už vedia, že „čáp“ je bocian a „kluk“ znamená chlapec.

■ ČO NA TO ZÁKON

Na súčasnej situácii je najparadoxnejší fakt, že povinnosť slovenského dabingu v prípade rozprávok je priamo ukotvená v zákone. Konkrétne v toľkokrát škandalizovanom jazykovom zákone, kde sa v paragrafe 5 doslova uvádza: Inojazyčné audiovizuálne dielo určené maloletým do 12 rokov šírené vysielaním musí byť dabované do štátneho jazyka okrem vysielania audiovizuálnych diel určených maloletým do 12 rokov v jazykoch národnostných menšín v rámci inojazyčných televíznych relácií. Samozrejme, je takmer nemožné prinútiť spoločnosti šíriace televízne programy káblom či družicou, aby literu zákona dodržiavali. Je tu však možnosť apelovať či vyvinúť tlak na politikov, aby sa vytvorili podmienky pre rozvoj,

teda tvorbu a propagáciu rozprávok v slovenčine, a k tomu pridať aj dabing zahraničných diel. Det-ská duša je totiž mimoriadne citlivá, a samozrejme aj tvárna, takže škody, ktoré sa na materinskom jazyku napáčajú v útlom veku, sú len veľmi ťažko odstrániteľné.

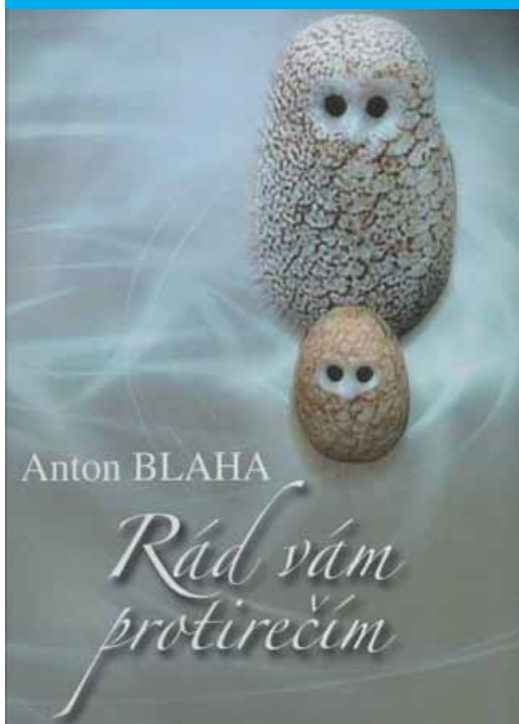
■ KADIAĽ VEDIE CESTA

To, že v Českej republike pomaly, ale neustále klesá u bežnej populácie schopnosť porozumieť slovenčine, je všeobecne známe. Menej sa vie to, že pre české deti začína byť slovenčina cudzím jazykom do takej miery, že ju vnímajú ako poľštinu či chorvátčinu. Dochádza k tomu, že skupina nadšencov, Slovákov žijúcich v Čechách, vydáva rozprávky v tlačenej podobe či na CD v česko-slovenskej mutácii, aby paradoxne u vlastných detí zachovali jazykový cit. Avšak v opačnom garde je situácia paradoxne horšia. Slovenské deti sú vystavené českému dabingu, pričom sa česky nenaučia a vlastný jazyk si znevýdria bohemizmami, ktoré často pôsobia až smiešne. Je výhodné a prospešné, ak dospelý človek rozumie a dokáže komunikovať jazykom krajiny, s ktorou nás spájajú spoločné dejiny v jednom štáte a prirodzená blízkosť kultúry, no nie za cenu atrofie rodnej reči. Práve preto je svetielkom v tuneli snaha Maticy slovenskej o vytvorenie verejnoprávnej televízie garantovaného televízneho kanála, kde by rozprávky pre našich najmenších zneli v slovenčine. A to by bolo zmysluplné riešenie.

Kronikár čnie nad potopou prázdnych slov

Anton Blaha: Rád vám protirečím, VSSS, 2012

KNIHA TÝŽDŇA

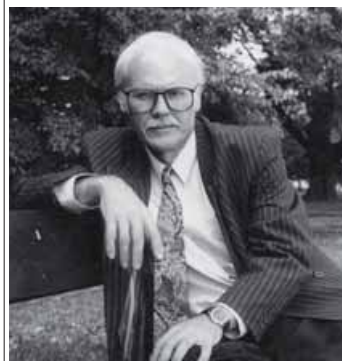
Nová kniha JUDr. Antona Blaha má bezmála štyridsať textov na najrozličnejšie témy. Autor vystupuje ako kronikár. Zaznamená myslenie človeka v prúde udalostí, ktoré si sám nevyberá, je najmä svedkom. Vytrvalý kronikár – dalo by sa povedať o JUDr. Antonovi Blahovi, právnikovi, ktorého tlak zažitého premenil na neúnavného pisateľa. Kniha vyšla opäť v starostlivosti Vydavateľstva Spolku slovenských spisovateľov a dôslednej redakčnej práce Ivy Kernej. Ide o texty predtým zverejnené zväčša v Literárnom týždenníku.

Svedectvá Kronikára svojho času čnejú, ako to vystihol Ján Čomaj, „nad potopou prázdnych slov“ dneška. Po knihe Nepíš to, otec je nový súbor glosovania doby a ľudí z Kronikárovho pera, z pera JUDr. A. Blaha. Je dokumentom o uvažujúcom človeku, ktorý nenecháva okolo seba plynúť udalosti, veci, ľudí, dobu bez povšimnutia. Kniha je tematicky rozsiahla. Nemožno napr. bez zaujatia čítať výzvu, ako usporiadať naše priveľmi veľké a zároveň malé mesto a prechod Bratislavy na moderné ekologické mesto. Občianska iniciatíva par excellence! Ale JUDr. A. Blaha nechodí bez povšimnutia len okolo molochu mesta. Cenu zlata má jeho osobné svedectvo, kde sa však pomerne krotí, o premiestnení Kukučínovej sochy od Meštoviča do Bratislavy, do Medickej záhrady. Podobné kvality má aj rozprávanie o pohrebe Laca Ťažkého a zmienka o stretnutí Ťažkého a Grassa. Podobne je to so svedectvom o Milanovi Ferkovi. Svedectvá o dvoch výrazných matičiaroch.

Cenný je však napodobňovania hodný literárny žáner pokojne plynuceho rozprávania bez dramatickej výstavby. Treba posilňovať tento literárny trend časopiseckého kronikárstva a premieňať ho na knihy. Nimi sa glosátor mení na kronikára.

Dušan D. KERNÝ

MEDAILÓN

Keď zanikla bratislavská štvrť Vydrica, zdalo sa, že prednovembroví mocipáni spolu s historickými budovami zlikvidovali aj príbehy ľudí, ktorí tam bývali. Oveľa neskôr, v roku 1993, napísal Anton Baláž úspešný román *Tábor padlých žien* a čitatelia mali náhle pocit, že aspoň kúsok tejto malebnej, ale aj hriešnej štvrte, vystúpil zo šera dejín. Aj kvôli takýmto situáciám je literatúra neoddeliteľnou súčasťou historickej pamäti každého národa.

Má kľúč k príbehom

Anton Baláž sa narodil v roku 1943 v Lehote pod Vtáčnikom. Vzdelanie získaval v Košiciach a v Prievidzi, neskôr, v rokoch 1965 až 1970 študoval na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave odbor žurnalistiku. Pracoval vo viacerých redakciách, po roku 1989 pôsobil ako šéfredaktor Slovenského denníka, pracovník kancelárie prezidenta SR a vedecký pracovník v Literárnom informačnom centre. Svoju prvú poviedku uverejnil už v roku 1970 v časopise *Mladá tvorba*, no prvý román mu vyšiel až v roku 1977. Po zošrotovaní debutu *Bohovia ročných období* oficiálne vstúpil do literatúry historickými románmi *Sen pivnic* a *Tiene minulosti*. Vo svojich dielach sa zaoberá spoločenskými problémami (*Skleníková Venuša*, *Tu musíš žiť*), vykresľuje obraz posledných rokov totalitného režimu (*Chirurgický dekameron*), no pre jeho neskoršiu tvorbu je tiež charakteristické groteskné a fantastické vnímanie reality (*Hijó, kone Stalinove!*, *Kronika šťastných zajtrajškov*, *Tábor padlých žien*). V druhej polovici 90. rokov nachádza pre svoju tvorbu novú tematickú oblasť: holokaust slovenskej židovskej komunity a povojnové osudy tých Židov, ktorí prežili nemecké vyhľadovacie tábory a snažia sa nájsť nový zmysel života. Anton Baláž sa do povedomia čitateľov zapísal ako prozaik s mimoriadnym citom pre príbeh. Vo svojom životnom príbehu si v týchto dňoch napísal čísloku 69. Veríme, že redakcia SNN bude na budúci rok pri majstrovej sedemdesiatke.

(mab) - Foto: P. PROCHÁZKA

HUMORESKA

Slovenské komerčné TV sa rozhodli v rámci novej septembrovej štruktúry znechútiť nám všetko, čo zostalo zo spomienok na kuchyne starých materí. Ponúkli nám na jeseň ďalší suterén „kulinárskych šou“. Pretože som obe hrôzy musel na popud zodpovedného redaktora tejto strany pozerať od začiatku do konca, vydávam nasledujúce memorandum. Zatiaľ spomínaného redaktora nechám žiť, ale ak budú vysielat' na „hnojke“ reláciu *Recept na bohatstvo* a na tej druhej stanici *Master Chefa* aj naďalej, Slovensko sa stane prvou krajinou, kde za pitvu na patológii zač-

nú platí stravné lístky. Obidva „gastro-nomické“ televízne programy mi totiž výrazne evokujú moje najstrašnejšie kuchárske zážitky. Prvý bol, keď som zabudol doma na sporáku hrniec s fazuľovou polievkou a odišiel

kladne na malú potrebu. Pol hodiny sa ma vypytoval, kde sa stala chyba, že tie jeho francúzske zemiaky nechutia tak, ako tie od jeho mamy. Keď som mu zúfalo s prekříženými nohami položil otázku, či dal do francúzskych ze-

Chýba len kanibal, ale oni ho nájdu...

miakov aj zemiaky, konečne sa buchol po svojej dutej hlave a zistil, že nedal. Po zhladnutí vyššie spomínaného televízneho „kulinárskeho“ odpadu som konštatoval nasledovné. Kuchyňa bola, je a vždy bude pre náš národ miesto, ktoré svätíme. Ženy varili, aby sme mali s deťmi čo jesť, a

chlapi kuchtili preto, lebo svoje ženy milovali a potrebovali, aby ich potom pustili na pivo. Studený pot ma oblieval, keď som musel pozerať na Markize, ako sa v porote súťaže na spôsob superstar producujú traja nadsamci. Boli zlí až hrôza. Vraj sú vyhlásenými šéfkuchármi. Dostali za úlohu byť najhnusnejší aspoň tak, aby sa podobali na bryndzu, ktorú ste pred mesačnou dovolenkou zabudli a potom našli v špajze. Musia poslať dramaturgiou vybraného súťažiacieho aspoň na psychiatriu, keď nie pod najbližší vlak. O moderovani dámy, ktorá sa živí v modelingu všetkými časťami tela okrem mozgu a jazyka, ani nehovorím.

Jojka síce trochu nadsamcov do poroty nedala, ale nasadila ženské tromfy. Moderátorka Adela ma zaujala už len tým, že ako militantná vegetariánka splietala niečo o smradľavom mäse. Dobre sa s ňou dopĺňala direktorka bulvárneho európskeho vydavateľstva, ktoré produkuje noviny a časopisy pre ľudí, čo vedia čítať iba obrázky. Mať túto samofóbu babu v kuchyni, dávam jej životnosť štrnásť sekúnd, a to som dosť životom preplešknutý! Suterén zábavy, kde ide len o škandály a recepty, vhodne dopĺňajú „súťažiaci“ v oboch nových TV hrôzach. Chýba už len kanibal. Ale aj takého iste nájdu...

Milan ZEMO

Vladimír Mináč vyoral v našej literatúre aj v spoločenskom diskurze hlbokú brázdú V košeli zo žihľavy možno byť len rebelom

Roman MICHELKO – Foto: archív rodiny V. Mináča

Skôr než sa začnem venovať zástoju Vladimíra Mináča v slovenskej politike, musím si postaviť základnú otázku. Bol vôbec Vladimír Mináč politik? Odpoveď na túto otázku vôbec nie je jednoznačná. Vladimír Mináč určite bol intelektuálom, ktorý sa akosi náhodou, sem-tam počas svojej životnej púte ocital aj v politike, ale definovať ho ako profesionálneho politika by bolo veľmi nepresné.

Nebál sa politikov za socializmu ani po ňom.

Vladimír Mináč nemohol byť profesionálnym politikom minimálne z dvoch dôvodov. Predovšetkým mu bol mentálny svet alebo presnejšie mentálna úroveň politického prostredia – a je jedno či v predrevratovom alebo poprevratovom období – mentálne cudzia, svoje politické okolie vysoko intelektuálne presahoval. Druhá okolnosť, ktorá ho z úspešnej politickej kariéry diskvalifikovala, bola tá, že celý život bol svojim založením rebelom.

■ STRETY S POLITIKOU

Podme však chronologicky a zmapujme si všetky Mináčove strety s politikou.

Už jeho účasť v SNP bola jednoznačným „politickým aktom“. Táto životná skúsenosť ho doživotne determinovala. Jeho neprijatie slovenského štátu bolo silne iracionálne podmienené klenovsko-luteránskym prostredím. Sám o tom v knihe *V košeli zo žihľavy* hovorí: „Všetkým Klenovčanom bolo jasné, že slovenský štát je historická nespravodlivosť. Pritom klenovský roľník sa mal oveľa lepšie ako kedykoľvek za prvej republiky; svine, ktoré dochoval, chodili nakupovať Bratislavčania vlastnými autami a za dobré ceny. Naopak, sociálne bol uspokojený. Klenovský roľník nemal príčinu sťažovať sa na štát. Ale cítil sa ohrozený vo svojom duchovnom svete, v tom, čo považoval za svoj ostrov, za svoj hrad prepevný, teda v luteranizme, lebo slovenský štát nebol kresťanský, ale štát katolícky – aspoň pre nás v Klenovci.“

Paradoxom je, že Mináč si uvedomoval, že slovenský štát dáva jeho generácii, a to napriek tomu, že ho vnútorne neprijal, možnosti, aké žiadna generácia predtým nemala. V *košeli zo žihľavy* o tom hovorí: „Na druhej strane je pravda, že mi slovenský štát nikdy nerobil nijaké zvláštne prekážky. Bez problémov som mohol študovať, čo som chcel, a dokonca aj akým tempom som chcel.“

Ako sa ukázalo, svojej nenáklonnosti k všetkému ľudáckemu sa v podstate nezabavil až do svojej smrti a veľmi výrazne sa to prejavovalo aj v čase, keď pôsobil ako predseda Matice slovenskej. V *košeli zo žihľavy* spomína: „Aby som to zostrčil, moje skúsenosti boli celkom iste protiľudácke, takže všetko,

čo tuho voňalo a aj zapáchalo ľudáctvom, som odmietal nie preto, že to odmietal štát, alebo preto, že mi to zakazoval štát, ľudákov som odmietal z vlastnej vôle, z vlastného presvedčenia. Naozaj by som klamal, keby som hovorili niečo iné.“

Rozlišovať medzi jednotlivými prúdmi alebo aj jednotlivými osobnosťami emigrácie na to treba čas. Ale neexistuje také niečo, že sú dobrí novoľudáci alebo zlí novoľudáci.“

■ SKÚSEŇ Z BÚROK

V kontexte týchto názorov je potom logická jeho povstalecká skúsenosť, ako aj neskoršia skúsenosť s nemeckými koncentrákmi v Mauthausene a v Dachau. Ako vieme, takéto skúsenosti zväčša natrvalo sformujú svetovzťah človeka a je len prirodzené, že po oslobodení načas zakotvil v redakcii odbojárskych novín *Obrana ľudu*.

V roku 1946 prvýkrát vstúpil do KSČ. Sám o tom hovorí takto: „V roku 1946 som prvý raz vstúpil do KSČ, keď ma ta doľtlačil Janko Sekaj, ale našťastie som v 48. stratil legitimitáciu – odviezla mi ju desiatarka do Izraela.“ (V *košeli zo žihľavy*)

Vladimír Mináč tak začal svoju povojnovú činnosť ako angažovaný novinár. Čoskoro sa stal zodpovedným redaktorom a zástupcom šéfredaktora, ako aj členom Ústredného výboru Zväzu československých novinárov a členom výboru Zväzu slovenských novinárov. Ďalším krokom, vďaka ktorému sa stal známym, bolo publikovanie jeho románu *Smrť chodí po horách*, ktorý spolu s *Jilemnického Kronikou* bol odmenený v literárnej súťaži na počesť výročia SNP. Táto skutočnosť potom v značnej miere ovplyvnila jeho ďalšie smerovanie.

Od februára 1950 zastával funkciu vedúceho tajomníka slovenskej sekcie Zväzu československých spisovateľov. Táto funkcia z neho načas urobila vplyvnú osobu v slovenskom literárnom kontexte. Boli však veľmi zložitých päťdesiate roky. V roku 1951 aktív komunistov – členov slovenskej sekcie ZČSS – aplikoval tézy o buržoáznom nacionalizme na oblasť literatúry. Z týchto pozícií bola veľmi ostro kritizovaná skupina DAV a niektorí vtedajší spisovatelia, medzi nimi aj Vladimír Mináč.

Po odznení tejto politic-

kej búrky sa v roku 1953 stal šéfredaktorom Kultúrneho života a 11. decembra 1953 znova vstúpil do KSČ. Medzitým v roku 1954 dostal štátnu cenu Klementa Gottwalda, čo bol akýsi predstupeň k titulu zaslúžilý umelec, a v roku 1956 sa stal šéfredaktorom *Slovenských pohľadov*.

Od roku 1959 až do roku 1969 sa venoval výlučne spisovateľskému povolaniu. V tejto súvislosti však nemožno nespomenúť publikovanie povstaleckej trilógie *Generácia*, za ktorú dostal v roku 1962 druhú štátnu cenu Klementa Gottwalda. Od začiatku šesťdesiatych rokov sa teda Mináč profiloval ako významný predstaviteľ slovenskej prózy, angažovaný autor, ktorý publikovaním *Generácie*, minimálne na pôde literatúry, oficiálne interpretoval tento dejinný akt. Je potom logické, že v súvislosti s rehabilitáciou buržoáznych nacionalistov sa v roku 1964 znova dostával na politické výslnie a stáva sa poslancom Národného zhromaždenia v Prahe za bratislavské obvody *Petržalka* a *Prievoz*.

Treba si však uvedomiť, že v tom čase bol post poslancu podstatne menej významný než post člena ÚV. Preto skutočný prielom do politiky nastal až v rokoch 1966, keď sa stal kandidátom ÚV KSČ a zaslúžilým umelcom, predovšetkým však v roku 1968, keď najprv dostal *Rád práce* a následne bol zvolený do ÚV KSČ.

■ ZOSTAL SÁM SEBOU

Rok 1968 bol pre ďalší vývoj Slovenska dôležitý nielen pokusom o demokratizáciu, ale aj federalizáciou. V tejto súvislosti sa dokonca o ňom istý čas uvažovalo aj ako o ministrovi kultúry SSR. Nakoniec, ako vieme, sa to nenaplnilo a ministrom sa stal Miroslav Válek. Ťažko dnes posúdiť, kto by bol lepším ministrom kultúry, ale práve osobnosť ministra Váka spôsobila, že normalizácia na Slovensku bola podstatne znesiteľnejšia než v Česku.

Treba zdôrazniť, že Vladimír Mináč prežil normalizáciu s istým poklesom vplyvu, ale na rozdiel od mnohých kolegov bol a zostal národným umelcom aj rebelom v štruktúre moci, aj keď skôr na pôde slovenskej politiky než tej celoštátnej. V roku 1970 sa stal predsedom Slovenského literárneho fondu, kde zotrval až do svojho odchodu do Matice slovenskej v roku 1974. V roku 1971 sa stal členom ÚV KSS a zároveň ho zvolili za poslancu SNR. Jeho odchod z čela Litfondu do „martinského vyhnanstva“ súvisel s tým, že Litfond udelil štipendia viacerým vylúčeným spisovateľom. Jeho „úhlavný priateľ“ Ľudovít Pezlár si myslel, že upratným nepohodlného „enfant terrible“ slovenskej politiky sa ho zbaví. V skutočnosti však práve vďaka Mináčovmu exilu sa podarilo dostávať budovu Matice slovenskej na Hostihore a vôbec sa mu podarilo podstatne zvýšiť zástoju Matice slovenskej v slovenskej spoločnosti.

V roku 1975 sa Mináč stal národným umelcom, čím dosia-

hol najvyššie umelecké ocenenie, aké vtedajší režim udeľoval.

Svoju povest' rebela naplno prejavil v roku 1987, keď sa na pôde SNR zastal ochranárov vydávajúcich samizdat *Bratislava nahlas*. Vyslúžil si za to tvrdý odsudok z pera Dany Piskorovej v straníckom denníku *Pravda*. Jeho odchod z čela Matice slovenskej po známom decembrovom aktíve nebol ani dôstojný, ani spravodlivý, ale v čase revolúcie sa konajú aj onakvejšie nespravodlivosti.

Druhá fáza jeho spoločenskej angažovanosti nastala teda po roku 1990, keď v slobodných pomeroch zasadal ako poslanec KSS, neskôr KSS – SDL do lavic Federálneho zhromaždenia. Sympatické je, že na rozdiel od mnohých svojich súptníkov, napríklad Ľubomíra Feldeka, ani po prevrate neprevrátil kabát. Nepridal sa k falošným vyhláseniam radových komunistov, ktorí „trpeli, aj keď de facto vládli celej slovenskej literatúre a vlastne nič nemohli“.

Mináč vždy ostal sám sebou, neokresaný samorast, pevne ukotvený v hodnotách, z ktorých vyrástol a ktoré nikdy nezradil. A paradoxne, práve pobyt v opozičných „somárskych laviciach“ bolo možno to pravé, čo umožnilo naplno prejsť sa Mináčovmu mysliteľskému esejistickému talentu. V tom čase vidíme akoby renesanciu jeho tvorivých schopností.

■ TRVALÉ HODNOTY

V poprevratovom čase vyšlo z jeho pera zopár skvostov trvalej hodnoty. Popri už často citovanej knihe biografických rozhovorov s Petrom Holkom *V košeli zo žihľavy* to bola brilantná analýza revolúcie 1989 *Návraty k prevratu* či kongeniálne ironizujúce esejistické pamflety s filozofickým jadrom *Sub tegmine*. Mináč v nich priebežne komentoval súčasné dejnotvorné procesy, prognózoval naše budúce žitie a ako bonus poskytol výťažok zo svojho dvojročného priameho pozorovania federálno-parlamentných dejov, úkonov a výkonov.

Pohľad o vtedajšieho politického panoptika bol iste rovnako nepekny ako dnes, len dnes už v politike nemáme takého bystrého pozorovateľa, ktorý by to tak kongeniálne zaznamenal. Kým *Návraty k prevratu* pravidelne vychádzali v Sloven-

ských pohľadoch, *Sub tegmine* pravidelne publikoval na stránkach Literárneho týždenníka.

Priznám sa, že až v tom čase som naplno pochopil, aká osobnosť, s akým rozhladom, so znalosťami a s talentom sa vyskytla v slovenskom literárnom a spoločenskom priestore. V tých časoch, teda v ranných deväťdesiatych, bol každý jeho publikovaný text (aspoň v okruhu národne a sociálne citiacej akademickej mládeže) menšou udalosťou. Dobré si pamätám, ako sa čakalo na každé nové číslo Literárneho týždenníka či Slovenských pohľadov, v ktorých bola nová časť *Sub tegmine* či *Návratov k prevratu*.

Problém je, že v pozícii opozičného poslancu mohol reálnu slovenskú či federálnu politiku ovplyvňovať len nepriamo. Po revolúcii „vtrhlo“ do politiky viacero spisovateľov – a ja ako študent politológie som sledoval ich pôsobenie. Okrem Vladimíra Mináča to bol Ivan Hudec, Gabriela Rothmayerová, Peter Jaroš či Ladislav Ballek. Až na malú výnimku Ivana Hudeca sa však nikomu z nich nepodarilo presadiť sa aj v exekutive.

■ ZRKADLO MOCI

Z poprevratovej politiky sa veľmi skoro stala čistá technológia moci, z ktorej boli myslitelia a vizionári veľmi efektívne vytesňovaní. Spomínam si na jedno vystúpenie Ladislava Balleka na pôde SNR. Svoj brilantne premyslený a štylisticky vytríbený prejav prednášal za absolútneho nezáujmu kolegov, ktorí sa počas celého vystúpenia bavili, telefonovali, resp. boli v rokovacej miestnosti v minimálnej počte. Prejav tak narazil akurát na nezáujem, ignoranciu a nepochopenie.

Chcem tým len povedať to, čo som naznačil už na začiatku. Mináč a jeho súptníci sa vstupom do politiky ocitli v mentálne cudzom prostredí. Ich reči takmer nikto nerozumel. Na druhej strane sa však zrodil fenomén kritických intelektuálov, ktorí začali nastavovať transformujúcej sa spoločnosti začiatku deväťdesiatych rokov krivé zrkadlo. Okrem už spomenutého Vladimíra Mináča to bola trebárs aj Nora Krausová, ktorá sa mu rozsahom svojich vedomostí, ale aj intelektuálnou odvahou hádam ako jediná vyrovnala.

Vladimír Mináč vyoral v slovenskom spoločenskom diskurze hlbokú brázdú svojimi názormi, postrehmi a myšlienkami a značne ovplyvnil aj niektoré politické procesy, predovšetkým ten národno-emancipačný. Bohužiaľ, po jeho odchode osobnosť podobného formátu v slovenskej spoločnosti absentuje. Niet sa však čo čudovať. Osobnosti podobného formátu sa totiž rodia raz za niekoľko desaťročí.

Rodina Vladimíra Mináča.

Zabití Ťahanovskí roľníci sa stali martýrmi Rodobrany po košickej návšteve Andreja Hlinku Krvavý zraz slovenských vlastencov v košickom Schalkháze

Text a ilustrácia: Vojtech KÁRPÁTY

Bežným zjavom v európskej medzivojnovnej politickej praxi boli polovojské formácie, ktoré vznikali pri politických stranách ako ich „súkromné armády“. Primárnym a základným poslaním týchto „úderiek“ bola ochrana rečníkov a funkcionárov strany a výkon usporiadateľskej služby, aby verejné zhromaždenia prebiehali pokojne a politickí oponenti nemohli rušiť stranické akcie, pochody a zhromaždenia.

Každodenná realita tejto drsnej politickej praxe si zavše vyžiadala aj obeť na životoch. Práve tieto obeť sa neskôr stávali vzormi straníckej oddanosti a oficiálnymi mučeníkmi politickej strany alebo hnutia. Výnimkou nebola ani Slovenská ľudová strana (od roku 1925 Hlinkova slovenská ľudová strana), ktorá bola nútená už v januári 1923 založiť svoju vlastnú polovojskú usporiadateľskú organizáciu, ktorej dala meno Rodobrana.

Po návšteve Andreja Hlinku v Košiciach v roku 1923 mala Rodobrana svojich prvých dvoch martýrov – roľníkov Jána Hanušovského a Štefana Foraya z obce Ťahanovce pri Košiciach.

■ KRVAVÉ ZHROMAŽDENIE

Správy o pripravovanej návšteve A. Hlinku dorazili do Košíc už dlhší čas pred voľbami do župných a obecných zastupiteľstiev. Oznámenie o manifestáčnom ľudáckom zhromaždení v najväčšom košickom hoteli Schalkház osobne policii 19. septembra 1923 odovzdal košický tajomník SLS J. Joštiak. Schôdzu naplánovali na 22. septembra so začiatkom o 15.15 hodine. Mala byť začiatkom obrodzenia a oživenia ľudáckej činnosti na juhovýchode Slovenska.

Policajné riaditeľstvo v Košiciach a župný úrad síce zhromaždenie povolili, ale pochod delegácií miestnych organizácií SLS z okolia Košíc cez mesto zamietli s odôvodnením, že v žiadosti nedodržiavajú lehotu na jej podanie. Skutočným dôvodom však bola obava bezpečnostných orgánov, aby sa zhromaždenie nestalo okázalou manifestáciou ľudáctva z Košíc a okolia, ktorá by sa mohla skončiť pouličnými nepokojmi a bitkou s politickými oponentmi a nepriateľmi SLS. Predpokladalo sa totiž, že čisto slovenské dediny z okolia Košíc sú ľudácke a na zhromaždenie do Košíc sa ich obyvatelia dostavia v hojnom počte.

■ PROVOKAČNÉ LETÁKY

Košická polícia predpokladala príchod až niekoľko tisíc ľudí. Hrozbu konfliktu a pouličných bitiek vešteli aj tlačové letáky, ktoré sa objavili na vidieku i v samotných Košiciach. Mali konfrontačný obsah. Agresívny text otvorene napádal a osočoval A. Hlinku a SLS...

„Andrej Hlinka, ‚prezident Slovenskej krajiny‘, príde do Košíc v sobotu, dňa 22. septembra. Príde s ním aj jeho štáb. Andrej Hlinka je človek, ktorý šťve oproti vláde, štátu, republike a verným občanom. Hlinka v jeho politickej organizácii má ľudí, ktorí sú za pripojenie sa Slovenska k Maďari. Hlinka je nebezpečný človek, lebo na svojich schôdzach ľud balaťuje a vyvoláva ku krvpreliatiu. Železničiar sú najviac oprávnení zúťovať za urážky spôsobené im na každom kroku Hlinkom a Jurigom.“

V ďalšom letáku v češtine je pod nadpisom Telegram tento text: „V sobotu 22. září chce zavítať na schůzi do Košíc odpůrce státu samozvaný ‚prezident slovenského kraje‘ Andrej Hlinka se svojí válečnou kohortou. Přijde v masách na nádraží o 2 hod. odp. důstojně přivítat hrobaře naši svobody.“

O napätej atmosfére tých dní v Košiciach jasne vypovedá aj policajné hlásenie: „Jak sem se dozvěděl rozhodly se státotvorné strany, legionáři a železniční zřizenci že reprezentanta ľudové strany Hlinku z nádraží do měs-

ta nepustí, k odjezdu jej přinutí, anebo si vynutí přístup do jeho schůze.“

Náhlada byla velice nepřátelská. V noci ze dne 21. na 22. t. m. a potom v časných ranních hodinách dne 22. t. m. byli dosud neznámými osobami po městě rozhazovány letáky, namířené proti Hlinkovi a jeho straně. Jelikož došli zprávy, že přes zákaz dojdou z venkova sevřené skupiny návštěvníků schůze, vyslal jsem hlídky strážné na hranici města, aby větší nedovolené průvody zavčas avizovaly a event. ihned zakročily.“

■ VYBIELENÉ SPOMIENKY

Vládnym komisárom na ľudáckej schôdzi v Schalkháze bol vymenovaný policajný komisár Pavel Macháček a jeho zástupcom a asistenciou, zabezpečujúcou telefonické spojenie s košickým policajným riaditeľstvom, bol poverený policajný koncipient Jaroslav Bukovský.

Prvý incident sa odohral už na košickej železničnej stanici, kde sa okrem 600 osôb zhromaždilo aj okolo 200 rodobrancov v civile, ktorí boli označení iba farebnými smaltovanými odznakmi s bielym dvojkřížom s nápisom Za tú našu autonómiu v červenej trňovej korune. Policajti a žandári začali tieto odznaky rodobrancov odoberať, no podarilo sa to iba v troch prípadoch. Ďalšie habanie odznakov prerušilo hlásenie o príchode vlaku s delegáciou SLS, vedenou predsedom strany A. Hlinkom.

Vlak prišiel o 13.45 hodine. Hlinku sprevádzali senátor Juraj Ďurčanský, poslanec Ľudovít Labaj a Dr. Róbert Kubiš. Neskôr sa ku skupine pripojil aj senátor J. Klimko. Hlinka vystúpil z posledného vozňa. Niekoľko stoviek zhromaždených železničných zamestnancov socialistického a komunistického zmysľania skandovalo: „Hanba! Fuj! Zrádče, my jsme tě nevolili! Zloději, lumpe! Ať jde zpět na dráhu, nebo ho tu zabijem!“

Početná skupina demonstrantov sa pokúsila skupinu ľudáckych funkcionárov fyzicky napadnúť a inzultovať ich. Policajný oficiál František Uhlík vydal rozkaz prítomným žandárom, aby utvorili okolo Hlinku a jeho sprievodu kordón, a tak ho ochránili pred agresívnym davom. Pred stanicou však už čakali na Hlinku nastúpení rodobranci a ľudácke delegácie z mesta a okolitého vidieka. Až keď sa Hlinka dostatočne vzdialil od pokrikujúceho davu, prechod na železničnú stanicu sa znova uvoľnil.

Hlinka so sprievodom, ktorý sprevádzali dvadsať žandári, prešiel za pokrikov na jeho slávu i hanbu do hotela Schalkház bočným vchodom. K socialistom a ku komunistom sa pridali košickí legionári a sokoli a agresívny pokrikujúci zástup sa rozrástol podľa policajných odhadov na 1 000 – 1 200 osôb. Hluk a výhražné pokriky neprestávali a Hlinka na ne odpovedal, že svoje si ľudáci napriek tomu ešte povedia.

Pripravená polícia a žandárstvo očakávali väčšiu zrážku Hlinkových priaznivcov a odporcov a úradné policajné hlásenie charakterizovalo atmosféru týmito slovami: „Dav před budovou Schalkházu neustále rostl, vyhrožoval Hlinkovi a jeho stoupencům, kteří v hloučcích i izolovaně přicházeli a s ostatním obecenstvem

pomíchaně kolem místa schůze postávali, vyhrožovali, přicházelo k různým výstupům, zejména tehdy, když se někteří snažili vstoupiti do budovy, jejíž vchody byly demonstrujícím davem silně obsazeny.“

Ďalší priebeh udalostí v životopisnom diele o Hlinkovi zaznamenáva K. Sidor takto: „Přípravy na župné voľby boli ešte dôkladnejšie. Hlinka videl, že hlavne východné Slovensko musí byť privedené pod autonomistický prápor. Pôdu v Zemplíne a Šariši už bol prelatal, teraz, pred župnými voľbami, za-

ktorý prvý privítal v Košiciach svojho vodcu Hlinku, bol tak ubitý, že na chodbe Schalkházu vypustil dušu svoju. Dokonal, a to rozfútilo prítomných ľudákov do ďalšieho boja. Chceli vyčistiť sieň, ale nedalo sa.“

■ BITKA S PROVOKATÉRMÍ

Popoludní o 15. h začali púšťať prvých návštevníkov zhromaždenia, ktorí sa pri vchode museli preukázať legitimáciou SLS a pozvánkou. S nimi sa však do vstupnej chodby tlačili aj oponenti ľudákov so zjavným úmyslom pre-

bitka, pri ktorej Hanušovského i ďalších členov z Hlinkovho rodobraneckého sprievodu napadli viacerí neznámi útočníci. Bili ich palicami aj päťami. O pár minút našli zasahujúci policajti a žandári na chodbe ležať bezvládneho Hanušovského. Po niekoľkých ranách palicami sa mu pre krvácanie do mozgu zastavila srdcová činnosť (colapsus cordis).

Pre pretrvávajúce nepokoje bol Hlinka nútený opustiť Košice bez toho, aby prehovoril k zhromaždeným ľudákom z mesta a okolia.

■ NEOBJASNENÁ SMŔŤ

Druhým zavraždeným rodobrancom v roku 1923 (pravdepodobne v noci z 30. na 31. októbra) bol Ťahanovský roľník Štefan Foray, no jeho smrť obostierajú omnoho záhadnejšie okolnosti. Celý prípad predstavovali oficiálne vyšetrovacie policajné orgány ako samovraždu skokom pod vlak. Proti samovražde však svedčili mnohé indicie a dôkazy, najmä to, kde a v akom stave Forayovu mŕtvolu našli. V hrdle mal hlboko zatlačenú polovicu rukáva vlastnej košeľe. Podľa všetkého Š. Foraya zabili a až potom dotiahli k železničnej trati a položili na koľajnice. Proti samovražde svedčil aj fakt, že na miestach, kde mŕtvolu vláčili, nebolo také množstvo krvi ako pri zrážke vlaku so živým človekom. Prípad však nikdy nevyšetřili a vrahov nevytáľali, neusvedčili a neodsúdili.

Oboch zavraždených Ťahanovských rodobrancov zaradili ľudáci do zoznamu „národných mučeníkov, ktorí padli v obrane rodu ako opravdiví rodobranci“.

V polovici roku 1929, teda už v čase, keď môžeme hovoriť o zániku Rodobrany, vyšla z košického sekretariátu HSLS iniciatíva postaviť prvému z rodobraneckých Ťahanovských martýrov J. Hanušovskému dôstojnejší pomník. Autorom myšlienky pomníka bol Karol Murgaš. Podľa hlásenia Prezídia Policajného riaditeľstva v Košiciach z 10. septembra 1929 adresovanom Prezidiu Ministerstva vnútra v Prahe „v súvislosti s procesom s Dr. Vojtechom Tukom možno badať v sekretariáte HSLS v Košiciach zvýšenú činnosť a zosilňovanie útokov proti Čechom“.

Hlásenie sa v ďalšej časti venuje samotnej iniciatíve: „Najmä župný tajomník Karol Murgaš, aby sa chlebobdarcom zaľúbil, radikálci a v posledných dňoch vydal na svoju päsť zbieracie hácky na postavenie pomníka Ťahanovskému, 22. 9. 1923 zomrelému, Hanušovskému. Tajomník Murgaš, ako sa ukazuje, je protekčným dieťaťom hlavného tajomníka strany Dr. M. Sokola a bol do Košíc poslaný cez značný odpor košickej organizácie.“

Text na pomníku J. Hanušovskému mal byť nasledovný: „Pamäťat sa budeš, brat, na tento deň, keď zhromaždenie slovenskej, katolíckej, autonomistickej strany ľudovej chcela a rozbila luza neslovenská, pohanská, živiaca sa na krvi Slováka, katolíka, roľníka ako cudzia pijavica nenasytná. Tu spočívá Ján Hanušovský, ktorý 22. septembra roku 1923-ho zomrel rukou pohanského vraha v obrane národa a viery.“

Projekt pomníka sa nikdy nere realizoval a v súčasnosti sa na obecnom cintoríne v Ťahanovciach už nedá identifikovať ani hrob, kam zavraždeného J. Hanušovského pochovali.

Jeden z rodobraneckých plagátov, ktoré niesol zavraždený Hanušovský.

počal útok na metropolu východného Slovenska, na Košice.“

Sidorova kniha o Hlinkovi však prešla dôkladnou štátnou cenzúrou a o niektorých kľúčových momentoch sa čitateľ nemôže dozvedieť, pretože tieto pasáže boli „vybielené“ a doplnené poznámkou o zásahu štátnej cenzúry. Sidor v ďalších riadkoch píše: „Sekretariáty vládných strán lepili plagáty, rozhadzovali letáky, zvolávali svojich prívržencov a títo došli na nádražie v Košiciach. Privítali Hlinku s krikom a nadávkami, keď zostupoval z vlaku. Hlinka sa nebál. Jeho verní obklopili ho telo k telu, a tak ho voviedli do Košíc za úžasného revu sto a sto našťvaných ľudí. Zástupy došli k Schalkházu, kde bola prenajatá veľká sieň na zhromaždenie. Táto časť bola zaliate pokrikujúcim davom. Hlinku obtočili rodobranci, pravda, bez čiernych košiel, lebo ich nosenie bolo zakázané, ale pred presilou museli ustúpiť. Hlinka bol by tu prišiel o život. So svojim sprievodom musel sa utiahnuť do hotelovej izby. Medzitým povstala bitka medzi rodobrancami a našťvaným davom. Ján Hanušovský, roľník z Ťahanoviec,

kazil pokojný priebeh tohto zhromaždenia. Nastal chaos a ani prítomným posilným hliadkam žandárov sa nepodarilo dav oddeliť. Napokon museli nastúpiť spojené jazdecké žandárske hliadky, ktoré začali vytláčať ľudí z ulice. To už však bola chodba a dvorana Schalkházu plná a medzi nimi bola aj skupina rodobrancov, ktorá ochraňovala Hlinku a ďalších ľudáckych funkcionárov. Hanušovský bol v skupine, ktorá chránila Hlinku.

Na rýchly sled udalostí si neskôr spomínala jeho dcéra Mária nasledovne: „Keď poslanec Hlinka prišiel, videla som svojho otca, ako ide blízko poslancu Hlinku a nesie nejaký balík v pravej ruke (ľudácke a rodobranecké letáky a plagáty, pozn. V. K.). Hovoril som s ním v sprievode nemohla, pretože som sa nemohla k nemu dostať. Ako som už povedala, bol môj otec na čele sprievodu, a tak sa dostal aj prvý s poslancom Hlinkom ku dverám vedúcim do jedálne hotela Schalkház. Ešte skôr, než som sa mohla pretlačiť k otcovi, som zrazu počula, ako rozbili okná a nastal rúmus.“

Pred dverami do jedálne sa strhla

OČAMI MATICE

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Na našom juhu

Slávnostné otváranie nového školského roka máme úspešne za sebou. Považoval som za česť prvoseptembrové

pozvanie do jednej zo slovenských základných škôl v Rimavskej Sobote, pomenovanej podľa Štefana Marka Daxnera. Do rúk pána riaditeľa som odovzdal diplom o založení školského odboru Mladej Matice, pomenovaného podľa iného slávneho Gemerčana – Janka Francisciho-Rimavského. Ten, ako vieme, zakladal Maticu a je našim zakladajúcim členom s číslom jeden. Rimavská Sobota je „naša“.

Koncom víkendu pripomínali si svoj návrat do vlasti predkov pred 65 rokmi a založenie evanjelického zboru vzácní Diakovčania. A v Šintave sa konal prvý ročník festivalu Šintava – Orava. V tomto „predmestí“ Serede majú Základnú školu Kráľa Svätopluka, a tak sme sa s jej pánom riaditeľom dohodli na záštíte literárno-výtvarnej súťaže na počesť nášho najslávnejšieho kráľa. Za všetkým hľadaj ženu: panie riaditeľky matičných Domov v Rimavskej Sobote a v Galante, predsedníčky MO MS v Diakovciach a Šintave, aj riaditeľky rimavskosobotskej knižnice a múzeu, ďakujem!

Keď človek veľa cestuje, dozvie sa, aj čo by inak nevedel. Na našom juhu urputne bojujú o žiakov maďarské nadácie, ktoré rozdávaly nevedno skade pochádzajúce peniaze – vraj po 90 eur na žiaka – ak sa upíše vyučovaniu v maďarčine. Ide zväčša o Rómov, ktorí tak zvyšujú počty Maďarov. Naši južní susedia dobre vedia, čo všetko pre budúcnosť národa znamená škola. Pred 150 rokmi to vedeli aj naši vzácní predkovia, keď založili slovenské gymnázium v Revúcej, začas aj v Kláštore pod Znievom a Martine, keď biskup Moyses urputne bojoval o slovenskosť gymnázia v Banskej Bystrici.

Vtedajší budapeštianski vodcovia robili všetko proti nim, až napokon naše školy nepretrvali. Verím, že rovnako nepretrvá súčasný stav nášho mládeže a ničnerobenía.

Brániť štátnosť

V Bratislave sa 8. septembra uskutočnila konferencia Panslovenskej únie pod názvom Slovinci a ich národné bytie v Európe (vznik druhej Slovenskej republiky). Podľa účastníkov je historickým poslaním každého národa vytvorenie vlastného štátu. Národ, ktorý toto poslanie nespĺní, zanikne. Slovinci dokázali využiť priaznivú medzinárodnú politickú situáciu a napokon zvládli aj situáciu vnútropolitickú. Štátnosť sa podarila a v súčasnosti je povinnosť svoj štát naďalej kultivovať a chrániť a ak bude treba, tak i brániť.

Od našich matičných prispievateľov z celého Slovenska Spod spravodajského pera

■ MATIČNÝ KULTÚRNY VEČER

V Lehoty pri Nitre miestny odbor Matice slovenskej zorganizoval dňa 29. augusta 2012 pri príležitosti 68. výročia SNP a 20. výročia schválenia Ústavy SR, matičný kultúrno-spoločenský večer. Viac ako 100 matičiarov, sympatizantov i ostatných občanov obce si v rámci programu pripomenuli význam uvedených udalostí a ich reálny dosah na vznik samostatnej Slovenskej republiky. V ďalšej časti si na videoprezentácii priblížili matičné aktivity v letných mesiacoch a vyvrcholením bol krst nového spevníka Staršie svadobné a ľudové piesne z Lehoty a blízkeho okolia, ktorý MO MS Lehoty vydal aj s finančnou podporou Matice slovenskej Martin. Počas celého programu si účastníci mohli prehladať výstavu z oblasti fotografickej a zberateľskej činnosti členov miestneho odboru. Zaujali hlavne umelecké fotografie Petra Jančoviča a Teodora Bernátha, ale aj zbierky mincí, poštových známok, odznakov, servítkov, starých fotografií a rôznych suvenírov. V neformálnej časti si prítomní diskutovali a hlavne zaspievali piesne, a to nielen z nového spevníka, za harmonikového sprievodu Antona Nováčka. Dobrá nálada a spokojnosť účastníkov potvrdzovali správnosť zvolenej formy pripomenutia si významných výročí slovenského národa, ako aj propagácie činnosti MO MS v obci Lehoty.

Daniel PAVEL

■ SPOMÍNALI NA MINÁČA

Na pôde Matice slovenskej si pripomenuli predsedu MS z rokov 1974 Vladimíra Mináča. Ministerstvo kultúry, Klub výtvarných umelcov a teoretikov a výtvarný odbor pri Matici slovenskej, ako aj Spoločnosť A. Dubčeka a Zväz protifašistických bojovníkov zorganizovali spomienkovú výstavu v reprezentatívnych priestoroch Ministerstva kultúry SR. „Mináčovskú“ Akadémiu organizo-

val Dom Matice slovenskej v Bratislave. Vedecký tajomník Matice slovenskej Imrich Sedlák vydal cenné svedectvo o Mináčovskom období na čele Matice slovenskej v období tvrdej, osobitne voči Matici bezohľadnej normalizácii, ktorá Martin pripravila o najschopnejších matičiarov. Ako povedal I. Sedlák, Vladimír Mináč je neoddeliteľný od dejín Matice slovenskej. Akadémia priniesla mimoriadne cenné príspevky poetky a esejistky Dany Podrackej, politológa Romana Michelka, autora encyklopedických vlastivied Slovenska Drahoslava Machalu či syna Vladimíra Mináča. Obohatením boli umelecké vložky – prednes básni v podaní Evy Kristinovej, ukážky folklóru Štefana Suchého a prednes Dany Suče. Matičiari vzdali vedno s rodinou Vladimíra Mináča hold neopakovateľnému tvorcovi na mieste jeho posledného odpočinku v Slávičom údolí v Bratislave.

Dušan KERNÝ

■ RADZIM VO FILAKOVE

Dom Matice slovenskej vo Filakove spolu s Miestnym odborom Matice slovenskej vo Filakove zorganizovali ďalšiu peknú matičnú akciu venovanú spomienke na Antona Bernoláka. Keďže domy Matice slovenskej v regiónoch Gemer – Malohont a Novohrad úzko spolupracujú, bolo to tak aj teraz. Vďaka riaditeľke Domu MS v Rožňave v kultúrnom programe zastupovala folklórna skupina Radzim z Vyšnej Slanej. Samotné podujatie veľmi vkusne a profesionálne moderovala pani Renatka, ktorá vtipne a pohotovo dopĺňala vystúpenia folklórnych umelcov. Prvým vystupujúcim súborom bol už spomínaný FS Radzim, ktorý spevom a tancom predstavil scénku z čias, keď naši starí otcovia odchádzali za robotu do Ameriky. Ďalším v poradí bol 16-ročný talentovaný heligonkár Peter Filip z Banskej Bystrice. Po ňom vystúpila mládež z FS Jánošík,

nastupujúca generácia folklóristov. Čerešničkou na záver bolo vystúpenie domácich LH Ťatelinka s FS Jánošík, ktorí si svojím spevom a tancom získali všetkých prítomných. Organizátori počas celej akcie podávali výborný guláš, ktorý skvelo doplnil príjemnú domácku atmosféru. Toto podujatie podporili aj sponzori i mesto, hlavná vďaka však patrí riaditeľke Domu MS vo Filakove Alici Pisarovej.

Matej LADA

■ VÝSTUP NA TROSTIE

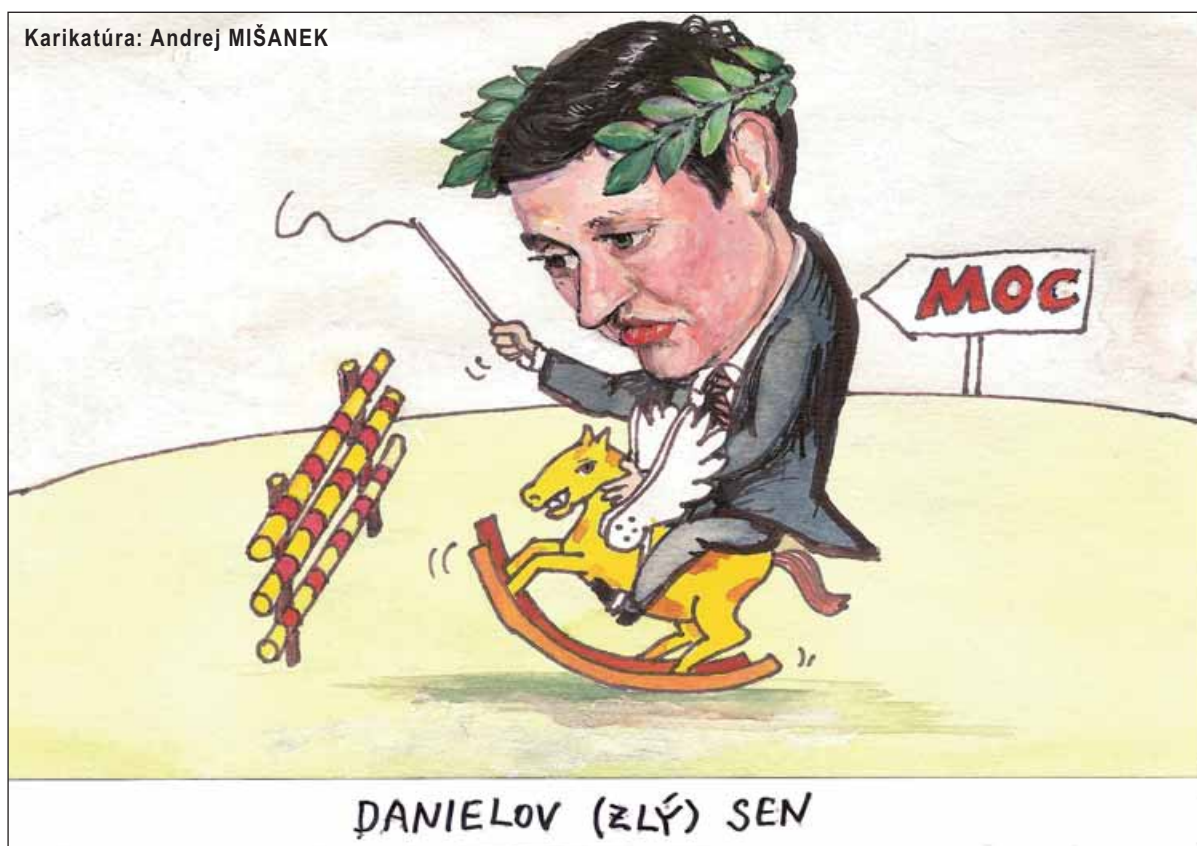
V prvú septembrovú sobotu sa už po jedenásty raz konal v obci Gočovo Výstup na Trostie. Stretnutie pred obecným úradom ráno o 8.00 hod. nasvedčovalo, že máme pred sebou krásny deň nielen počasím, ale aj účasťou. Stretlo sa nás tohto roku okolo 200 účastníkov, medzi ktorými boli malé deti, veľa mladých a tiež tých skôr narodených. Najstarším účastníkom tohto výstupu bol 81-ročný turista z Rožňavy, ktorého starosta obce obdaroval malou pozornosťou. Po hodinovej túre sme sa dostali na Trostie, kde už pred poľovníckou chatou rozvoniaval guláš Ondreja Hlaváča. Na spustenie podujatia boli pripravené rôzne súťažné disciplíny pre deti pre dospelých, a to: hod granátom na cieľ, skákanie v mechu, hry s balónmi, hod buzogáňom a pre dospelých tradičné preťahovanie lanom medzi ženským a mužským družstvom. Dobrú náladu svojim spevom spestril súbor Gočovčan. Po dobrom guláši nasledovala tombola, na ktorú sa každý tešil. Vďaka sponzorom a obecnému úradu boli pripravené hodnotné ceny. Počasie nám vydržalo a my sme odchádzali dole s vedomím, že sme urobili pre seba dobrú vec, čo sa týka zdravia a aj príjemného posedenia s priateľmi. Ďakujeme všetkým za vydatú akciu a už sa tešíme na ďalšie matičné stretnutie.

Júlia BAKOŠOVÁ

V SNN 37 si prečítate:

■ Roman Kaliský - ikona boja za samostatnosť maďarské školstvo na Slovensku
■ Menšinové z minulosti?
■ Odkaz majstra Ladislava Ťažkého a súčasné médiá

Karikatúra: Andrej MIŠANEK

DANIELOV (ZLÝ) SEN

V sobotu 1. septembra 2012 – na sútoku Dunaja a Moravy pod hradom Devín – uskutočnili Združenia slovenskej inteligencie KORENE, Slovakia plus a Obnovená SNR spoločne s občianskymi združeniami Slovenský juh a Devínsky cech už tradičné stretnutie národných síl, aby si na tomto najvýznamnejšom mieste slovenských aj slovanových kultúrnych dejín pripomenuli význam prijatia kľúčového štátoprávného dokumentu obnovenia slovenskej štátnej samostatnosti.

Napriek nepriazni počasia, čo spôsobilo, že areál hradu Devín bol takmer

Jubileum Ústavy SR

Ľudoprázdnny, 20. výročie prijatia Ústavy SR si prišlo o 16. hodine utíť vyše 150 priaznivcov slovenskej štátnosti, čo potvrdilo, že keď národné sily spolupracujú ani nepriazeň počasia, ani iné prekážky nezabránia uskutočneniu dôstojného a vydateného podujatia.

Pri tejto slávnostnej príležitosti sa účastníci zároveň rozlúčili s významným slovenským historikom – pánom profesorom Františkom Vnukom, ktorý je na svojom rodnom Slovensku posledný raz... Deň Ústavy SR si svojimi prejavmi utili: za Slovákov žijúcich v zahraničí historik František Vnuk, za slovenskú inteligenciu predseda Združenia Viliam Hornáček a za nastupujúcu generáciu slovenských vlastencov Roman Michelko. Kultúrne podujatie obohatil prednesom básne o krásach Slovenska predsedu OZ Slovenský juh Jozef Husár.

Po slávnostnej časti nasledovalo pohostenie a voľná diskusia účastníkov, ktorí si vymenili názory na súčasné dianie v našom štáte a pri vatre – zapálenej na počesť jubilea slovenskej ústavy prijatej dňa 1. septembra 1992 – až takmer do zotmenia zneli slovenské ľudové a národné piesne tvoriace jednu z najkrajších súčastí nášho národného kultúrneho dedičstva.

(rr)

BYHLÁSENIE

V Deň Ústavy Slovenskej republiky pochodovalo pred sídlom Ústavného súdu SR do tristo občanov maďarskej národnosti, ktorí by chceli byť aj slovenskými a aj maďarskými občanmi zároveň, pričom v Maďarsku ani nepracujú, ani nežijú, spája ich s ním iba „krv“. Stalo sa tak v Košiciach, kde ústavní sudcovia posudzujú súlad našej ústavy s ustanoveniami nášho zákona o našom štátnom občianstve.

K pochodu za dvojité občianstvo

V tých Košiciach, v ktorých v čase vojny a ich okupácie Maďarskom kruto likvidoval židovské obyvateľstvo vojnový zločinec Csátáry. Ako inak hodnotiť akciu, na ktorej sa zúčastnil aj bývalý predseda Najvyššieho súdu v Budapešti a podporný list mu poslal bývalý guvernér amerického štátu New York, ako nátlak a pokus o zasahovanie do politického a zákonodarného diania Slovenskej republiky? Ako hodnotiť skrytý záujem organizátorov, aby slovenskí občania maďarskej národnosti mohli voľiť a kandidovať do maďarského parlamentu? Ten predseda nemá nijaký vplyv na život u nás na Slovensku, ani na riešenie reálnych problémov našich občanov, ako je napríklad vysoká nezamestnanosť aj na jazykovo zmiešaných územiach. Alebo možno realne očakávať už aj zasahovanie do riešenia našich problémov spoza južných hraníc? Ako sa to už teraz deje zo strany rôznych nadácií, ktoré peňažnou podporou ovplyvňujú na našom južnom Slovensku váhajúciach žiakov pri ich zápise do škôl?

Matica slovenská, vlastenecká organizácia všetkých občanov Slovenska, rada podporí také aktivity, ktoré by mohli pomôcť skutočnému zlepšeniu života všetkých našich občanov žijúcich na našom výsoštnom území bez ohľadu na ich národnosť a ktoré by týchto občanov nerozdelovali.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOMAJ, Roman MICHELKO, Ján JANKOVIČ, Drahoslav MACHALA, Pavol MAČALA, Andrej STRÝČEK. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@sposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciamy. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.